

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

тема:

ДЕКОРАТИВНА КОМПОЗИЦІЯ «ВИШИТА ТЕПЛОМ» У ВИШИВАЛЬНІЙ
ТЕХНІЦІ ЗА МОТИВАМИ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ
В УКРАЇНСЬКОМУ ЖИВОПИСІ

Галузь знань: 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Спеціалізація: Художній текстиль

Освітня програма: Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво

Шифр ДПДМ.200890.20.13.ПЗ

Виконала: студентка IV курсу, групи ДМ-20-1

Яна ПРИСТУПА

Підпис Ініціали, прізвище

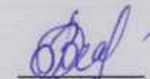
Керівник: канд. пед. наук, ст. викладач

Олена САМБОРСЬКА

Підпис Ініціали, прізвище

Нормоконтролер

Оксана ПЯСТУК

Підпис Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Ірина АНДРОЩУК

Підпис Ініціали, прізвище

Зав. кафедри ТПО і ДМ

«20» 06 2024 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет крихітарно-педагогічний
Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 02 "Культура і мистецтво"
Спеціальність 023, "Образотворче мистецтво декоративне мистецтво, реставрація"
Спеціалізація Технології текстиль
Освітня програма Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Т.П. Ді Ді
Гриша Андрійчук
"16" лютого 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ)

Гриштура Яна Олегівна

Прізвище, ім'я, по батькові студента

1. Тема проекту(роботи) Декоративна композиція "Вашета текстиль" у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі

керівник проекту(роботи) Самборська Олена Валентинівна

Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом ректора університету від "15" лютого 2024 р. № 8

2. Строк подання студентом проекту(роботи) на кафедру _____

3. Вихідні дані до проекту(роботи) декоративна композиція вишивальна техніка твори українських живописців

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Кетун

Р.1. Трас. та новаторство в декор. мист. вишивки. 1.1. Історія розвитку вишив. техніки. 1.2. Луд.-технол. особлив. висок. творів у вишив. техн.
Р.2. Луд.-естет. та етно.-модер. особл. висок. декор. композицій. Вашета текстиль у вишив.
2.1. Історія та луд.-обр. особлив. технік дек. композицій. Вашета текстиль у вишив. техн. 2.2. Х-решта луд. та етно.-модер. особл. висок. декор. композицій. 2.3. Техн. напрямки вишивки. 2.4. Композиційні особливості Вашети текстиль. Перелік джерел пошуку літератури.

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень) _____

6. Консультанти розділів дипломного проекту(роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Нормоконтроль	Лестук О.В.		
Антиплагиат	Тривіченко Т.Т.		

7. Дата видачі завдання 16 лютого 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів (розділів) дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту(роботи)	Примітка
1. Затвердження теми ДП	15.02.2024	виконано
2. Збір статистичів до темат. частини	04.03.2024	виконано
3. Написання 1 розділу	28.04.2024	виконано
Підрозділ 1.1	19.04.2024	виконано
Підрозділ 1.2	26.04.2024	виконано
4. Написання 2 розділу	24.05.2024	виконано
Підрозділ 2.1	03.05.2024	виконано
Підрозділ 2.2	10.05.2024	виконано
Підрозділ 2.3	17.05.2024	виконано
Підрозділ 2.4	24.05.2024	виконано
5. Затвердження роботи в матері.	27.05.2024	виконано
6. Попередній рахунок ДП	31.05.2024	виконано
7. Нормоконтроль ДП	12.06.2024	виконано
8. Перевірка на плагиат	14.06.2024	виконано
9. Рецензування ДП	19.06.2024	виконано
10. Захист ДП	24.06.2024	виконано

Студент

Підпис

Ана Тристура
Ініціали, прізвище

Керівник проекту(роботи)

Підпис

Олена Салборська
Ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Тема дипломного проєкту: Декоративна композиція «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі

Автор:Я. О. Приступа

Керівник:канд. пед. наук, ст. викладач О. В. Самборська

Обсяг пояснювальної записки: 81 с.; обсяг додатків: 15 с.

Ключові слова: декоративна композиція, жіночі образи, жінка, українські художники, живопис, гладь, вишивка, символіка.

Дипломний проєкт виконаний з урахуванням особливостей вишивальної техніки та обраних матеріалів для виконання художнього твору. Текстова частина дипломного проєкту складається з вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилань та додатків.

У першому розділі дипломного проєкту виконано дослідження історичного розвитку вишивальної техніки; схарактеризовано художньо-технологічні особливості виконання творів у цій техніці.

У другому розділі обґрунтовано ідею та художньо-образне рішення теми декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі. Охарактеризовано матеріали для виконання художнього твору у техніці вишивання; виконано калькуляцію витрат щодо виконаної декоративної композиції «Вишита теплом». Описано технологічну послідовність виконання декоративної композиції «Вишита теплом» та виготовлено її. Охарактеризовано композиційні особливості та здійснено естетичну оцінку декоративної композиції.

Зроблено висновки щодо використання вишивальної техніки у сучасних творах мистецтва, збереження традиційних та внесення новітніх прийомів; підведено підсумки щодо поставленої на початку роботи мети та результативність виконаних завдань. Представлено список джерел посилання. Текстова частина підсилюється ілюстративним матеріалом, який винесено в додатки.

20.06.2024р.

Яна Приступа

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	7
1 Традиції та новаторство в декоративному мистецтві вишивки.....	11
1.1 Історія розвитку вишивальної техніки.....	11
1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів у вишивальній техніці.....	16
2 Художньо-композиційні та технолого-матеріалознавчі особливості виконання декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці.....	27
2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі	27
2.2 Характеристика матеріалів та калькуляція витрат щодо виконаної декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці.....	36
2.3 Технологічна послідовність виготовлення декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці.....	40
2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці	51
Висновки.....	58
Перелік джерел посилання.....	60
Додаток А Пам'ятки археології з вишитими мотивами.....	67
Додаток Б Представники української інтелігенції у вбранні, оздобленому вишивкою.....	68
Додаток В Українська інтелігенція у вишитому одязі.....	69
Додаток Г Вишивка в ГУЛАГу.....	70
Додаток Д Художні твори Тараса Шевченка.....	71

	6
Додаток Е Художні твори Костянтина Трутовського.....	72
Додаток Ж Художні твори Миколи Пимоненка.....	73
Додаток И Художні твори Олекси Новаківського.....	74
Додаток К Живопис Федора Кричевського та Олександра Мурашка.....	75
Додаток Л Художні твори Михайла Жука.....	76
Додаток М Ескізни пошуки	77
Додаток Н Особливості технології виконання стібків.....	78
Додаток П Стрічкові шви.....	79
Додаток Р Виконаний художній твір.....	80
Додаток С Проєкт постера.....	81

ВСТУП

Декоративно-прикладне мистецтво є одним із видів художньої діяльності, що посідає важливе місце в культурній спадщині України, відображаючи багатогранність національних традицій. Одним із найвиразніших та найпоширеніших його видів є вишивка. Вона стала символом української ідентичності, що відіграє важливу роль у відтворенні та передачі культурної спадщини та традицій українського народу. Перші згадки про вишивку з'явилися ще у період трипільської культури, і з того часу вона стала невід'ємною частиною життя українців. Це мистецтво й дотепер передає звичаї, символіку та історію українського народу, відображаючи духовні та естетичні цінності нашого суспільства. Вишивка не лише зберігає культурний спадок та звичаї минулих поколінь, але й успішно застосовується у сучасному житті.

Протягом багатьох віків вишиванням здебільшого займалися жінки, які вважаються берегинями домашнього вогнища, сімейного затишку та хранительками споконвічних традицій. У XIX столітті вишивка поступово стає не лише народним надбанням, але й одним із способів самореалізації багатьох майстрів.

Сучасному українському суспільству необхідно глибше розуміти важливість своєї історичної та культурної спадщини. Проте неможливо неупереджено висвітлювати історію нашої держави без осмислення феномену жінки в українському суспільстві загалом й у мистецтві зокрема. З цією метою важливими процесами є пошук, ознайомлення, аналіз та дослідження особливостей мотивів жіночих образів в українському живописі. Образи жінки часто фігурували на полотнах митців, адже жінка впродовж віків відігравала важливу роль у становленні та розвитку українського суспільства, мала вагомий вплив на культуру.

Історія України відзначилася чіткою символікою мотивів, що використовувалися у зображенні жінки та змінювалася впродовж століть. Усвідомлення інтерпретації мотивів та образів жінок минулих років дає нам конкретне формування сприйняття та розуміння образу жінки українським суспільством, що є значущим для перегляду життєвих орієнтирів у сучасному суспільстві.

За допомогою традиційних технік декоративно-прикладного мистецтва, а саме вишивання, можна втілити та інтерпретувати мотиви жіночих образів, адже тема зображення жінки була актуальною впродовж століть. Жіночі образи, котрі втілені на полотнах видатних художників часто стають джерелом натхнення для творчості. Символіка, композиційні рішення, емоції, кольори, що втілені в образах жінок живописних творів, можуть передаватися через вишивальну техніку. Майстри вишивання інтерпретують жіночі образи у декоративних композиціях та відображають не лише зображення жінки, але й душу, почуття, ідеали, символізм, притаманний для українки. Такий підхід до мистецтва вишивки відкриває нові можливості для відтворення ідеалу жінки. На сьогоднішній день актуальним є завдання збереження та оновлення культурної спадщини крізь її модернізацію. Це сприяє реінтерпретації давніх вишивальних мотивів та жіночих образів у сучасному контексті, що значно розширює їхнє практичне та теоретичне значення, яке сприяє широкому застосуванню та розповсюдженню.

Вишивальна техніка наділяє безліччю можливостей для розкриття особливостей жіночих образів в українському живописі. Використання цієї техніки дозволяє передати реалістичність у зображенні жіночих рис та підкреслити їхню символічну та емоційну значимість.

Таким чином, актуальність визначеної проблеми, її недостатнє теоретичне та практичне обґрунтування обумовили вибір теми дипломного проєкту – «Декоративна композиція «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі», у межах якої було сформульовано об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження.

Об'єктом дослідження є історія та техніки вишивки як виду декоративно-прикладного мистецтва.

Предметом дослідження є художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі особливості виготовлення декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі.

Мета дипломного проєкту полягає в характеристиці художньо-композиційних та технологічно-матеріалознавчих особливостей та виготовленні й презентуванні на постері декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі відповідно до обґрунтованої технологічної послідовності.

Згідно з метою дипломного проєкту визначено основні завдання:

- дослідити історію розвитку вишивальної техніки;
- схарактеризувати художньо-технологічні особливості виконання творів у вишивальній техніці;
- обґрунтувати ідею та художньо-образний зміст теми декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі;
- підібрати та охарактеризувати матеріали, виконати калькуляцію витрат на виготовлення декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі;
- обґрунтувати технологічну послідовність виконання декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі та виготовити її;
- охарактеризувати композиційні особливості виконаної декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі, дати їй естетичну оцінку та виготовити постер.

Основні положення й результати роботи узагальнено та висвітлено в доповідях на конференціях: IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового

навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, перспективи» (Вінниця, 2023 р.); науковій студентській конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету (Хмельницький, 2024 р.).

Результати дипломного проєктування представлено у двох опублікованих працях у таких виданнях: збірнику наукових праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми» (у співавторстві з канд. пед. наук, ст. викл. Самборською О. В.); збірнику матеріалів доповідей наукової студентської конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету.

Текстова частина дипломного проєкту складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, переліку джерел посилань та додатків.

1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ВИШИВКИ

1.1 Історія розвитку вишивальної техніки

Вишивка є одним із видів класичного українського народного мистецтва, що демонструє безмежне багатство здібностей та вершину творчих умінь народу [1]. Вражаюче багатство емоційних і художніх рішень мистецтва вишивки широко використовується в оздобленні одягу, предметів обрядового, побутового та інтер'єрного призначення. Українська традиція прикрашати одяг і предмети домашнього вжитку вишивкою сягає вглиб століть [2].

Свідчення істориків, записи мандрівників та дані розкопок археологів минулого говорять про те, що зародження мистецтва вишивання на теренах сучасної України сягає у глибину століть. Його розвиток не переривається, тому що духовність людей, їх творчий потенціал і прагнення до найвищих проявів краси безмежні [3]. Знахідки, виявлені під час археологічних досліджень та історичні документи свідчать про те, що історія появи вишивальної техніки в нашій країні пов'язана з Трипільською культурою, котра відноситься до доби мідно-кам'яного віку та початку бронзового віку (близько 5400–2750 до н. е.). Вишивання формувалося на території сучасної України ще з тих часів, коли не було утвореної єдиної держави. Трипільські майстри виготовляли кераміку, прикрашаючи її древніми геометричними орнаментами, які включали в себе хвилясто-спіральні мотиви. Історики вважають, що трипільці оздоблювали візерунками не лише посуд, а також й свій одяг, що не зберігся до наших днів [4].

Згідно монументальних праць давньогрецького історика Геродота, кімерійці, скіфи та сармати виготовляли одяг зі шкіри тварин та льону, який

прикрашали різноманітними вишитими орнаментами. У процесі археологічних розкопок поховання представниці вищої сарматської знаті у «Соколова Могила» у Миколаївській області (курган датують I ст. до н.е.) було знайдено одяг із вовни – сорочку з шовковими фрагментами із гаптуванням золотим орнаментом (див. Додаток А, рисунок А.1). Ця історична знахідка є доказом цінності такого вбрання, адже воно, як і золоті коштовності, було обране для потойбічного світу сарматських племен. Цікавим фактом є те, що одяг оздоблювали за допомогою техніки «у прикрій». Вона набуде широкого розповсюдження за часів Київської Русі, аж у XII столітті. Історики стверджують, що візерунки накладалися золотими нитками на шовкову тканину, а вже потім пришивалися до основи жовтою ниткою. Можливо, ці символи мали сакральне значення, пов'язане з багатством [4].

Хроніки історії походження української вишивки стають неповними без згадки про статуєтку срібного позолоченого чоловічка з Мартинівського скарбу, знайденого біля села Мартинівка Черкаської області. Знахідка датується останньою чвертю VI століття та «одягнена» у довгу широку сорочку, оздоблену вишивкою на грудях (див. Додаток А, рисунок А.2). Слід зазначити, що до недавнього часу подібним орнаментом був прикрашений стрій українських селян. В історії України зустрічаються численні випадки, коли на кам'яних бабах у степах зустрічали вишиті орнаменти. Предки українців не лише створили вишивку, але й зуміли збагатити, зберегти та вдосконалити її, перетворивши на мистецтво [5].

Згідно історичних записів та задокументованих свідчень мандрівних літописців, слов'яни (руси), які є прямими предками українців, носили вишите ошатне вбрання навіть після X століття. Праця жінок, котрі вишивали, мала високу цінність та шанувалась. Найперші вишивальні школи виникли у XI столітті за часів Київської Русі, їх заснувала Анна Всеволодівна, сестра Володимира Мономаха. Там юні дівчата навчалися

гаптувати золотими та срібними нитками на парчі та оксамиті, декорувати вироби дорогоцінним камінням та вишивати шовковими нитками [5].

Історія української вишивки містить задокументовані свідчення того, що знать носила одяг, оздоблений вишивкою. В Іпатіївському літописі зустрічається запис 1252 року, де описано, що під час важливої зустрічі з королем князь Данило Галицький був вбраний в обшитий плоскими золотими мережками кожух [5].

Варто згадати про вишивки орнаментального та сюжетного гаптування сріблом, шовком та золотом у X–XII століттях. Серед них виділяють такі техніки: «шов по мотузці», «шов в ялиночку», «шов у прикріп», «прокол», «єдвабний шов», «шов по формі», «старокиївський шов» та «панцерний шов» [5]. Такими техніками декорувалися церковні приміщення та оздоблювалися ризи священників і плащаниці у Київській Русі. Обличчя та лики святих у сюжетних зображеннях вишивались густими стібками, плоскісно, повністю заповнюючи площини шовковими нитками [6].

У XIII столітті під впливом татаро-монгольської навали відбулося ослаблення в розвитку слов'янської культури. Дійсно, лише в наступному сторіччі розпочинається «золотий» час вишивки та поширюється використання шовкових ниток у цій техніці [7].

Цікаво, що окремі вишивальні елементи, котрі мають корені у язичницькій культурі, можна спостерігати на християнських іконах XV століття. Вишивка використовувалась для оздоблення як жіночого, так і чоловічого гардеробу (верхній одяг, сорочки, свити), домашнього текстилю (рушники, фіранки, скатертини, серветки, наволочки для подушок, простирадла, тощо) [7].

У XVI–XVII ст. істотне розширення торговельних відносин на нашій землі сприяло появі в українській вишивці нових мотивів, зокрема, різноманітних східних рослин. Крім того, вишивка стала частіше застосовуватися не лише для прикрашання одягу, а й сакральних предметів: підставок під чаші, ікон, скатертин під підсвічники, ряс священників [4].

У XVII і XVIII століттях вишивали на тканинах місцевого виробництва: шерстяних, конопляних та лляних. У кінці XVIII ст. почали вишивати на тканинах вітчизняного та закордонного виробництва мануфактур [8].

З XVIII століття популярності серед вишивальниць набуває круглий бісер (гарус) і видовжений бісер (стеклярус). Історики свідчать, що в західних регіонах України особливу увагу приділяли використанню дрібних скляних намистин у вишивці. Навіть у сучасний час на Закарпатті, Буковині, Львівщині, Івано-Франківщині вишиті сорочки, що розшиті бісером та гerdани (намиста із бісеру) залишаються улюбленими поміж місцевих жителів [4].

Згодом почали застосовувати машинку для вишивки, яка була винайдена та представлена на технічній виставці у Франції в 1821 році. Цей винахід через століття допоміг зробити одяг, оздоблений вишивкою, доступним для всіх охочих [4].

Поява професії вишивальниці у XIX столітті стала переломним моментом в історії української вишивки. Вишивальниці отримували замовлення на оздоблення вишивкою суконь, сорочок та іншого одягу від цілих родин для будь-якої нагоди. Іван Франко відіграв значну роль у популяризації вишивки як невід'ємного елемента повсякденного вбрання серед інтелігенції. Він був першим, хто цілком вдало поєднав класичний діловий стиль (піджак) із вишитою сорочкою (див. Додаток Б, рисунок Б.1) [5].

Олена Пчілка відома своїми дослідженнями традиційного народного орнаменту. Вона була першою жінкою в Україні, котра встановила моду на українські народні строї з елементами вишивки в повсякденність (див. Додаток Б, рисунок Б.2). Одягала вишиті власноруч сорочки з червоними «брокарівськими» трояндами. Цю сімейну традицію перейняла її донька – Леся Українка (див. Додаток В, рисунок В.1). Письменниця вишивала рушники та сорочки, носила яскраве вбрання, оздоблене вишивкою [9].

На світлинах XIX століття можна побачити Тараса Шевченка в одязі в з вишитими мотивами. Так він популяризував українську культуру та намагався зробити її модною [10]. Українська інтелігенція активно та свідомо носила вбрання, котре витончено оздоблювалось вишивкою, щоб висловити свою національну ідентичність. Так одягалися Михайло Старицький, Дмитро Яворницький (див. Додаток В, рисунок В.2), Максим Рильський, Марія Заньковецька, Соломія Крушельницька та інші [11].

У XIX ст. широко розповсюджувались фабричні тканини і матеріали, зокрема вироби з лляної та бавовняної пряжі; використовувалися матеріали на домашніх кроснах. Також набула поширення вишивка на шкірі, якою оздоблювався верхній одяг [4].

Необхідно зазначити важливість вишитого одягу під час боротьби за визволення в часи Української революції 1917 – 1921 років та діяльності Української повстанської армії (1942 – 1949 рр.). Чорна вишита сорочка була необхідним елементом вбрання, яку повинні мати повстанці-воїни. Вона була варіантом одягу погребіння полеглого. Українці, котрих було розкуркулено, а потім депортовано в табори ГУЛАГу, продовжували вишивати [4]. У колекціях та фондах національних музеїв зберігаються вишивки, створені із шматків матраців (див. Додаток Г, рисунок Г.1), а для вишивання замість голок майстри використовували риб'ячі кістки або загострені сірники. Ув'язнені в таборах жінки вишивали ікони (див. Додаток Г, рисунок Г.2), хусточки та мініатюрні серветки. Навіть в складні часи українці продовжували зберігати культуру та традиції народу [12].

Виняткового значення історія вишивки отримала після проголошення незалежності України у 1991 році та в часи Помаранчевої революції 2004 року. Одяг, оздоблений вишивкою, перестав вважатися лише складовою частиною народного костюму для сценічних виступів, а став вбранням, що відображає патріотизм, коріння народу та національну ідентичність [5].

Вишивка в сучасному українському мистецтві переживає розквіт. Доповнює традиційні техніки та матеріали вишивка на органі і євросітці,

збільшуючи можливості у створенні вишитого одягу, художніх творів, виробів декоративного мистецтва [5]. Глибока повага народу до власних традицій, обрядів та історії породила виникнення виняткового автентичного стилю, що витримав випробування часом та існує й донині [7].

Таким чином, вишивка є видом народної творчості, який завжди зберігає свою актуальність. Вишивка вважається етнографічною та художньою скарбницею, в якій втілено символіку орнаментальних мотивів, витончений образний світ колективного генія. Техніка відображає чудеса народної уяви, відтворюється за допомогою стилізованого методу, що змальовує красу рідної землі, природи, людини. Розвиток сучасної української вишивки ґрунтується на основі традиційної спадщини минулого та досягнень художньої культури народу. Вона розвивається, підпорядковуючись загальним основам сучасного мистецтва.

1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів у вишивальній техніці

Вишивка поєднує сучасність і минуле. Традиційні варіанти вишивки постійно вдосконалюються та осучаснюються, виникають нові оригінальні композиції, котрими оздоблюють різноманітні предмети: інтер'єрні, обрядові й побутові вироби, аксесуари та одяг. Вишивка стає все популярнішою у сучасній моді. Естетичні вироби та ужиткові предмети збагачують повсякденність. У побут різних культур та інтер'єр сучасного помешкання гармонійно вписуються вишиті вироби. Портрети, панно, ікони, абажури, картини, декоративні подушки та інші вироби, оздоблені вишивкою, приносять інтер'єру відчуття тепла і затишку, додають йому краси й оригінальності [13].

З метою розкриття ознак виконання творів у вишивальній техніці варто описати художньо-технологічні особливості, які визначаються як способи створення художніх робіт та поєднуються у техніки. Техніка в декоративному мистецтві – це спосіб виконання різних процесів або елементів, що використовуються для створення декоративних виробів.

Стиль та естетичний вигляд виробів у вишивальній техніці обумовлені вибором матеріалів та специфікою їх виконання, що мають значний вплив на формування різноманітних композицій.

Варто виділити наступні переваги виробів, оздоблених вишивкою:

- гнучкість та варіативність: вишивка може бути виконана на різних типах тканин та матеріалів;
- стійкість та довговічність при експлуатації виробу та правильному догляді;
- можливість комбінування з іншими техніками;
- створення складних деталей та ефектів: завдяки різноманітним технікам вишивання можна легко створювати складні деталі, текстури та візерунки, які додають виробам глибину та об'єм [14].

Недоліки виробів, оздоблених вишивкою можуть включати:

- складність догляду: деякі види вишивки можуть вимагати особливого догляду під час прання або очищення;
- потенційні проблеми зі зберіганням: деякі види вишивки можуть бути вразливими на механічні пошкодження, особливо якщо вони виконані на тканинах або предметах, що піддаються зношуванню;
- вартість матеріалів: деякі види ниток та матеріалів для вишивання можуть бути дорогими, якщо використовуються високоякісні матеріали [14].

В українських словниках у зміст терміну «вишивати» вкладено схожі означення, які варто проаналізувати.

За книгою Катерини Сусак та Ніни Стеф'юк «вишивати» – означає процес декорування або оздоблення одягу та інтер'єрно-обрядових тканин; виготовлення вишивки на тканині або шкірі за допомогою голки та нитки

шляхом настилання стібків [15]. Вишиванням є технологічний процес, що включає в себе накладання стібків, настилання, протягування, закріплення робочих ниток чи інших матеріалів на шкірі або тканині [10]. У тлумачному словнику української мови терміном «вишивка» охоплюється подвійне визначення. У вузькому значенні – це оздоблена вишивальними техніками тканина, повсть чи шкіра, а в широкому значенні вишивка є складовою частиною декоративно-ужиткового мистецтва, що містить в собі різноманітні характеристики: типологічні, історичні, семантичні та стилістичні [16].

На підставі аналізу стає зрозуміло, що процес вишивання передбачає оздоблення тканини та інших матеріалів шляхом настилання стібків за допомогою різних видів технік.

В українській вишивці використовується більше ста п'ятдесяти різних вишивальних швів, іменованих «техніками». Певні вишивальні шви є характерними лише для конкретних етнографічних регіонів країни. Загалом, вишивку в нашій культурі поділяють на два основні типи: лічильну та нелічильну. Найповнішу класифікацію швів представляють науковці Валентина Радкевич та Галина Пащенко, які запропонували виокремлювати такі групи швів: техніки прозоро-рахункової групи, початкові шви, поверхнево-нашивні рахункові шви та поверхнево-нашивні нерахункові шви [17].

Варто зазначити, що саме поверхнево-нашивні нерахункові шви дозволяють втілювати реалістичні сюжети у художніх творах. До цієї групи належать: гладь, зборки, курячі шкірки, обробка країв, зубцювання, рушникові шви, глухі декоративні сітки, пухлики, рубці [17].

Гладь – це один із видів техніки вишивання, де використовуються похилі й прямі стібки різної довжини, що прилягають один до одного та частково або повністю заповнюють площину малюнка. Відомо чимало технік її виконання. Наприклад, це шов «ланцюжок», «уперед голкою», «стебловий» та спеціальні техніки – коса гладь, пряма гладь, гладь із перехватами [17].

Пряма гладь застосовується для того, аби заповнювати великі площини. Щоб отримати двобічний малюнок, стібки накладаються

вертикально або горизонтально вздовж ниток тканини. Коса гладь особлива тим, що у цій техніці до ниток основи і підкання стібки лягають похило. Зазвичай її вишивають червоним кольором, а лише після цього виділяють елемент, обводючи його тонким чорним контуром. В основному зображуються різноманітні геометричні орнаменти. Стеблова гладь виконується «стебловим швом» та використовується для вишивання гілок і обведення контуру малюнка [17].

Картини, панно, подушки та серветки часто вишивають художньою гладдю. Виконується така вишивка за задалегідь наміченим контуром. Контури обшиваються за допомогою шва «уперед голкою», і лише потім елемент орнаменту заповнюється довгими прямими стібками, дотримуючись плавної градації від одного відтінку до іншого. Стібки різної довжини накладаються з метою отримання м'якого переходу тонів [17].

Гладь буває одноколірна і багатобарвна. У цій техніці можна створювати як рослинні, так і геометричні орнаменти. Вона гармонійно поєднується з іншими видами вишивки, такими як декоративні сітки, рококо, стебловий шов тощо. У залежності від напрямку та щільності накладання стібків, багатобарвна вишивка має змогу відображати природну красу, а одноколірна вишивка може спалахнути різноманітними відтінками. Гладь може бути односторонньою та двосторонньою, високою, опуклою (по настилу) і плоскою (без настилу), прорізною, точною або рахунковою, а також вільною або мальованою. Вишивка виконується нитками різних видів в залежності від якості тканини, техніки виконання, призначення виробу та візерунка. Гладь створюється майстрами з урахуванням великої кількості факторів: варто правильно обирати тканину і кольори ниток, довжину стібка та його напрямок, важливими є велика увага до деталей і точність у роботі [18].

Двостороння гладь з настилем передбачає виконання стібків по вже накладеному настилу з більш товстої нитки, що робить малюнок виразним, опуклим та високим [19].

Гладь уприкріп використовується для заповнення великих площин зображення. Виконується таким чином: на початку роботи на всю площину зображення накладаються стібки верхошва. Поверх цих стібків прокладають навскісний або поперечний ряд ниток на відстані 0,5–1 см, закріплюючи їх у шаховому порядку. Для цієї техніки можна використовувати різнобарвні нитки [19].

Прорізна гладь є наскрізною вишивкою, що характеризується прорізнаними або проколотими в тканині отворами різного розміру і форми, наприклад, «дірочка» і «листочок» [18]. Штрихову гладь вишивають окремими стібками, подібними до променів чи штрихів, що рухаються у різних напрямках від центра. Ця техніка вважається простою: візерунок переноситься на тканину за допомогою крапок, що вказують на місце накладання стібків. Стібки бувають прямі й похилі з короткими проміжками між ними. Штрихова гладь широко використовується в оздобленні серветок, дитячого одягу та панно [19].

Гладь проста часто застосовується для створення кольорових рослинних орнаментів. Стібки накладаються таким чином: дрібні елементи вишиваються косою гладдю, а більші – прямою. Для більших візерунків стібки розташовуються по формі, до прикладу, в пелюстках квітів – до центру від краю, в листках – до середини від краю за напрямком жилок. Деколи контури заповнюються вишивкою частково [19].

Біла гладь – один з різновидів двосторонньої гладі з «настилом». У цій техніці вишивка виконується білою ниткою на тонких матеріалах: вуаль, батист, крепдешин, маркізет тощо [20]. Тонким наколюванням на тканину наноситься малюнок. Контурним швом обшивають обриси візерунку, роблячи густий настил у поперечному напрямку до стібків гладі. Пізніше настил потрібно покрити щільними стібками. Біла гладь виконується стібками, які проходять крізь усю площину елемента, а також стібками, що влітаються один у інший [20].

Полтавська гладь, що розповсюджена по всій території України, є одним із варіантів гладі уприкріп. Виконується стібками верхошва з перехватом, що закріплює нитку на матеріалі. Для довгого стібка роблять 2–4 перехвати, розташовуючи їх на різних рівнях, щоб вони були менш помітними. Стібки бувають малі і великі, важливо накладати їх щільно. Важливим є те, що через п'ять міліметрів довжини стібка потрібно робити персяги, щоб нитка не відставала від тканини [18]. Полтавська гладь відома своєю популярністю в оздобленні різноманітних предметів: хусток, рушників, фартухів, кожушків й свиток [19].

Атласна гладь отримала свою назву через схожість вишитого за її допомогою виробу з атласною тканиною. У цій техніці стібки дрібні та щільно накладаються, заходячи один за другий. За напрямком вони повинні відповідати контурам елемента, приміром, пелюстки чи листка. Предмети ужиткового призначення, такі як диванні подушки, скатертини та порт'єри часто вишивають атласною гладдю [19].

Художніми особливостями виконання творів у вишивальній техніці є композиційне рішення, орнаментальні мотиви та кольорова гама.

Композиція є ключовим елементом художнього виконання творів у вишивальній техніці. Українська вишивка вирізняється великою різноманітністю як за характером візерунків, так і за прийомами їх виконання. Відомим є те, що кожна область, а іноді й конкретний район, мають свої унікальні техніки вишивки, орнаментальні мотиви та палітру кольорів, що характерні лише певній місцевості. Вишивка українського народу відрізняється від вишивок інших народів.

Художнє вдосконалення та різноманіття вишивки обумовлені не лише створенням досконалої орнаментальної композиції та вмінням використовувати кольорові відтінки, але й великою мірою залежать від вибору техніки виконання. Характер тлумачення орнаментальних мотивів, їх колірної гами та композиційного рішення суттєво визначаються технікою виконання вишивки. Розробляючи власні орнаменти, вишивальниці

відштовхувались від простих окремих елементів до найбільш складних мотивів [6].

Вишивка відтворює графічні, живописні, орнаментальні й композиційні особливості культури народу. Вона втілює в собі результат матеріально-практичних аспектів людського життя і особливостей духовної діяльності народу. Мистецтво вишивки, як складова народної графіки, зберігає культуру декоративної лінії через покоління. Орнаментальні мотиви вишивки базуються на стібках-лініях, які можуть бути прямими по горизонталі, вертикалі і діагоналі. Розглядаючи вишивку як одну із форм живописного мистецтва, можна виокремити багатоколірну, двоколірну та одноколірну вишивки [6].

Вишивка часто втілюється у формі різноманітних композицій, серед яких найбільш поширеними є букетна, стрічкова та вазонна. Шахова та розеткова системи розміщення вишитих орнаментів набули значно меншого поширення [6].

Аналіз орнаментальних мотивів розкриває глибше художнє розмаїття вишивального мистецтва. Орнамент вишивки відображає образи краси, добра та оберігання від усього негативного в житті. Орнамент вишивок зберігає в собі народні спогади про життєдайну енергію землі і сонця. При створенні орнаментальних композицій митці завжди зверталися та надихалися природою, не копіюючи, а стилізуючи, спрощуючи та зберігаючи її найхарактерніші риси [17].

Орнаментальні мотиви, що використовуються для вишивки за змістом і формою поділяються на геометричні, рослинні, зооморфні та антропоморфні.

У всій слов'янській культурі поширені геометричні орнаменти, що формуються з таких простих елементів: кола, квадратів, кривульок, ромбів, трикутників, ліній (скісних, прямих, зубчастих, ламаних), хрестів (подвійних і простих), зірок тощо. У народній вишивці активно застосовуються такі мотиви: «гребінчики», «баранячі роги», «кучері», «кудрявці» [17]. Важливо

відзначити розмаїття геометричних мотивів, їх гармонійне поєднання та взаємодію між елементами, а також чітку ритмічність ліній [6].

Найбільш поширеними мотивами геометричного орнаменту у вишивці є ламані, скісні, прямі та зубчасті лінії, меандри, зигзаги, квадрати, ромби, хрести, трикутники, плетінки та зубці [6]. Ромб – це одна з найбільш поширених геометричних фігур у вишивці. Він може виступати як самостійний символ або слугувати основою для складних геометричних фігур, де форма може по-різному поєднуватися в горизонтальному чи вертикальному напрямку. Контури ромба можуть бути різноманітними: ромб з прямими сторонами, що виступають назовні; ромб з рядом виступаючих зубчиків; ромб з виступаючими сторонами, які спрямовані до центру; ромб з усіченими сторонами. Хрестоподібні, чотирипелюсткові та восьмипелюсткові розетки, що нагадують квіткові мотиви, займають провідне місце в геометричному орнаменті вишивок. Найпоширенішими вони є на Поліссі та Гуцульщині [17].

Основа рослинного орнаменту полягає у відданому шануванні природи та флори. Окрім загальновідомого символу «дерево життя», який втілюється у стилізованій формі гілок та листя, у вишивках з рослинним орнаментом можна зустріти безліч інших мотивів. Наприклад, «виноград» символізує добробут та створення нової щасливої сім'ї, «барвінок» втілює безсмертя та кохання, а «калина» символізує дівочу чистоту, зв'язок із предками, життя. Серед найхарактерніших мотивів – квітуче дерево, яке часто супроводжується зображенням птахів. Це символ поклоніння священному «дереву життя», що має велике значення у релігії давніх слов'ян. «Дерево життя» втілює філософське уявлення про вічність, що охоплює минуле, сучасне та майбутнє. У зображеннях «дерева-квітки» часто присутній поділ на три складові, що в народній уяві інтерпретуються як підземне, земне та небесне царство. Дерево істотно втілює ідею зв'язку між світом позаземним і небесним [6].

Серед безлічі мотивів рослинного орнаменту особливу увагу привертають мотиви дерева та квітів, що виокремлюються своїм художнім рішенням. Квіти у вишивці можуть бути відтворені як дуже реалістично, наближено до природних форм, так і умовно, фантастично; вони зображуються у розгорнутому вигляді або розрізі їх пелюсток; квіти бувають витягнуті або розширені, заповнені контурними та суцільними стібками [17].

Також цікавими є рослинні форми, які нагадують солярні знаки. Зазвичай вони представлені у вигляді кола (як символ Сонця) з ажурним краєм, хвилястими лініями (символізують воду), розетками-зірочками чи трилисниками, круглими ягодами, перчинками, заокругленими листочками, а також круглими незвичайними квітами з суцільно зашитими пелюстками або ажурним контуром [6].

У вишитих зооморфних орнаментах зустрічаються як реалістичні, так і уявні образи з царства тварин: коні, зайці, жаби, риби, півні, голуби, сови, зозулі, мухи, летючі жуки, павуки, метелики та багато інших. Багатство фауни в орнаментальних мотивах свідчить про те, що наші пращури шанували природу та оспівували її не тільки в усній народній творчості, а й у декоративному мистецтві. Наприклад, рушники з вишитими півнями, голубами, кіньми та іншими тваринами відігравали роль оберегів, що забезпечували захист людини від негативних впливів [17].

Антропоморфні орнаменти поширені у вишивках першої половини XIX століття [21]. У вишивці отримали розвиток два напрями щодо вираження образу людини: вона зображувалася як символічний образ людини-дерева або Берегині, а також наближалася до реалістичного відображення. У першому випадку образи у вишивках формувалися за допомогою різних варіантів ромбів і прямокутників, які в сукупності утворювали фігури, схожі на людину з піднятими вгору руками. Голови були у формі ромбів та трикутників. У другому випадку спостерігається характерна модифікація образу людини: голова представлена у вигляді кола, прикрашеного квітами, а руки спрямовані до талії [17].

Різноманітність мотивів геометричного, рослинного, зооморфного та антропоморфного орнаменту суттєво вплинула на художню образність візерунків [17].

Варто розглянути найбільш виразні особливості семантики кольору української вишивки, що сформувалися впродовж століть.

В українській культурі білий колір символізує невинність, спрямованість до духовної чистоти та радості. Він є нейтральним відтінком та асоціюється з магічною енергією денного світла, яке виражає спорідненість із Божественною могутністю, осередком світлого «правого» начала. Усе видиме та осяяне небесним світлом пов'язане з білим. Це символ Бога-Отця, а у стародавні часи білий вважався кольором Білобога, пов'язувався зі святими, ангелами, праведниками [23]. Білий колір вважався оберегом, який захищає людину від злих сил [22].

Жовтий колір викликає асоціації з теплом, радістю та відчуттям свободи. Вважається, що він символізує Сонце та небесний вогонь. Нерідко цей колір порівнюють із сонячним світлом та проявом Божественної мудрості. Також жовтий, який ототожнюється із відчуттям свободи і щастя, часто використовується поряд із близьким до нього золотим відтінком, що підсилює його значення. Золотий демонструє безмірне щастя, достаток та багатство [23].

Червоний колір у вишивці зустрічається найчастіше та символізує чоловіче начало в природі, любов, тепло, енергію, безперервність роду, родову спорідненість, силу Сонця, процвітання, пристрасть. Уособлює стихію Вогню, що є джерелом нашого життя, яскраву та гарячу. Червона нитка володіє значенням оберегу. Червоний – символ Божої любові, спрямованої на тих, кого Він створив за своїм образом. Господь віддав своє життя та пролив святу кров заради спасіння людства [23].

Синій символізує жіноче начало, стихію Води, небо, гармонію. Синій колір у вишивці зазвичай використовується для виділення контурів та деталей, а не для заповнення великих площин. Цей відтінок виражає

духовність, а також асоціюється з мудрістю, спокоєм і високим внутрішнім розвитком особистості [23].

Зелений втілює в собі природу, здоров'я, рівновагу, молодість, розквіт, зростання, злагоду, спокій. В українській культурі зелений вважають кольором цілющих властивостей. Як згадується у фольклорі, саме зелені трави символізують зцілення: знахарки мають велику силу та владу над людською долею та здоров'ям [23].

Коричневий означає засіяну та зорану ріллю, приховану силу, безпеку, затишок. Він є улюбленим кольором землеробів, не такий експресивний, як червоний, а помірний. Часто зустрічається у вишивці Західної України та Буковині у поліхромних вишивках [23].

Чорний колір в українській вишивці символізує мудрість минулих поколінь, землю та її врожайність, достаток, добробут, знання. Його часто використовують в оздобленні предметів побуту та одягу. У деяких районах весільне вбрання прикрашали орнаментами чорного кольору, щоб побажати молодятam матеріального процвітання і родючості [23].

Отже, художньо-технологічні особливості виконання творів у вишивальній техніці є багатоманітними. Описані техніки є широко розповсюдженими на території України. Основними художніми особливостями вишивальної техніки є композиційне рішення, колорит, орнамент, що включає в себе зооморфні, рослинні, геометричні та антропоморфні мотиви.

2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО-МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «ВИШИТА ТЕПЛОМ» У ВИШИВАЛЬНІЙ ТЕХНІЦІ

2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі

Тема зображення жіночих образів завжди притаманна та актуальна для українського мистецтва. За часи існування людства у кожній історичній епосі виникав власний ідеал жінки, в образ якої митці вкладали особливий сенс. Дослідники феномену жінки під час огляду портретів минулих часів зуміли виділити зміни у сприйнятті суспільством жіночої зовнішності, її внутрішнього світу, душі та емоційного стану під впливом історичних, суспільних подій, літератури, мистецтва та моди. При аналізі фемінного стереотипу в культурі України науковці зіштовхуються із полемічним феноменом сприйняття жінки-берегині. Під тиском впливів національних принципів та ідей символ жіноцтва інтерпретується некоректно, а саме досить часто ігнорується його історичний компонент та справжній зміст [24].

Осягаючи вагомість глибокого знання та розуміння значення культурно-історичного спадку, важливим аспектом є збереження та передача нашої історії. Це не тільки особливе завдання, але і своєрідний обов'язок зберігати історичну цілісність, реалізовувати правдивий та нестереотипний жіночий образ в українському мистецтві. Було вирішено втілити збірний жіночий образ у декоративній композиції, що матиме назву «Вишита теплом». Назва не тільки вказує на технологічні аспекти вишивки, але й втілює глибокий символічний зміст. Відображаючи власні переживання, у декоративній композиції буде уособлено не просто зображення, а справжня

трансформація жінки – від невичерпного джерела енергії та витонченої грації до хранительки, носія культурного спадку України. «Вишита теплом» концентрується на об'єднанні жіночих образів у вишивальній техніці. Це дає змогу відтворити культурно-історичний контекст у втіленні образу жінки, використовуючи аналіз символіки, кольору, орнаментальних мотивів, декоративних елементів, емоційної глибини, традицій. Такий підхід до створення художнього твору не лише допоможе створити гармонійну композицію, але й сприятиме дослідженню взаємодії культурної спадщини та образності жіночого ідеалу в українському мистецтві, покладаючи акцент на декоративний підхід.

Символічний зміст відігравав ключову роль у прояві фундаментальних філософських ідей про досвід жінки, її взаємозв'язок із соціумом та природою. Це допомогло підвищити перспективу символічного трактування образу жінки і підсилити його змістовність. Упродовж різних періодів історії українське мистецтво відтворювало та сприяло формуванню ідеалу й ролі жінки в суспільстві. Митці розвивали мистецтво та відображали зміни у соціумі й культурі через експерименти та новаторські підходи, техніки, символи. Багатогранні жіночі образи у мистецтві підтверджують факти про їх значущий внесок у наше соціо-культурне надбання [25].

Зв'язком між минулим і майбутнім народу є обряди, звичаї і традиції. Це головний спосіб синтезу етнічної спільності у розвинену сучасну націю, де старше і молодше покоління зберігають та передають цінності свого народу [26].

Аналіз жіночих образів в українському живописі на основі XIX-XX століття зумовлені тим, що у зазначеному періоді такі образи зазнали інтенсивних змін у суспільстві, які вплинули на їх сприйняття у творчості митців. У цей час суспільство перебувало у стані зміни епох, проходило процес модернізації під впливом ідей західної культури. Художниками, які втілювали жіночі образи у своїх полотнах, були: Тарас Шевченко, Костянтин Трутовський, Федір Кричевський, Микола Пимоненко, Олекса Новаківський,

Олександр Мурашко, Іван Труш, Михайло Жук, Михайло Беркос, Олександр Богомазов, Михайло Бойчук, Олександр Архипенко, Василь Єрмилов та інші.

Мистецтвознавці стверджують, що живописні полотна Тараса Шевченка є одними із найважливіших досягнень в українському образотворчому мистецтві того періоду. У своїх творах він зображує тендітних, ніжних, прекрасних дівчат зі щирою любов'ю та захопленням [27]. Сцени, драматичні за змістом та глибокі за внутрішнім станом героїнь, наче стають одним цілим із полотном. Такі сюжети розкривають психологічні проблеми і переживання жінок, висвітлюють проблематику жіночої долі у конкретний період. Одним із таких гостросюжетних та соціально-трагічних творів є «Катерина» (див. Додаток Д, рисунок Д.1) що, як зазначають біографи Шевченка, написана у 1842 році. До появи цієї картини в українському живописі не було творів із зображенням жінки з настільки різким та символічним змістом. Головним та центральним персонажем є кріпачка-дівчина з простого народу – Катерина, доля якої пронизана складними випробуваннями. Вона стала жертвою розпусти пана, зраджена, покинута своїм коханим під час вагітності, ображена у щирих почуттях [28].

Жіночі образи у творчості Тараса Шевченка не лише пронизані стражданнями та драматизмом, але й відзначаються високою моральністю. Варто зазначити, що однією з особливостей сприйняття автором фемінності є те, що він утверджує поневолених дівчат та жінок-матерів як символи вірності, глибини, невинності почуттів, моральної естетики, величі матері на найвище місце серед героїв своїх полотен. Художник під час створення портретів намагався підкреслити виняткову сутність жінки, показати її найкращі моральні якості, зовнішню вроду. Зображені ним жінки сприймаються велично й прекрасно. Шевченку вдалося поєднати романтичну зовнішність героїнь з їхньою внутрішньою сутністю, виділяючи особистість, гідність та духовну чистоту. Жінки, відтворені на полотнах, наче оживають за рахунок живописної манери майстра (див. Додаток Д, рисунок Д.2), осяяні

яскравими кольоровими відтінками та сприймаються як композиційно гармонійні твори [29].

Неодноразово у своїх творах Тарас Шевченко розкриває ідею святості материнства. Так, відчувається глибокий внутрішній зв'язок між «Селянською родиною» (див. Додаток Д, рисунок Д.1) та загальноприйнятою темою світового живопису – «Святим сімейством». Митець вдало переніс сюжет з Богородицею, Йосипом та їх сином Ісусом на народний ґрунт – сім'ю селян [29].

Відомий український живописець ХІХ століття Костянтин Трутовський продовжує реалістичні традиції Шевченка в зображенні жіночих образів у своїх творах. «Жінка з полотном» (див. Додаток Е, рисунок Е.1) вважається однією з його кращих робіт. Загалом, вона є найхарактернішою картиною побутового жанру в живописі України другої половини ХІХ століття. Життя кріпачок було важким, проте під гнітом складної підневільної роботи ніщо не могло зруйнувати жіночу великодушність. Вони прагнули добра, краси та єднання з природою. У картині «Жінка з полотном» художник вдало передав гармонію між людиною і природою, демонструючи злагоду між образом жінки та чарівністю того, що її оточує [28].

Подібно до Шевченка, Костянтин Трутовський відзначає у природі найважливіше – матір з її маленьким дитям. У «Жінці з полотном» він оспівує материнську святість, виражаючи її у безмежній любові і ніжності матері до своєї дитини. Це безумовно народне полотно, адже воно виражає ідейну думку того, що в ньому все від життя українського народу. Основним змістовим навантаженням наділений образ жінки-матері, що відображає глибокі національні цінності й символізує собою всю Україну [28].

Академік живопису Микола Пимоненко є одним із найвідоміших «відтворювачів України». Жіночі образи реалістично втілено у його численних полотнах. Серед них є славетними «Дівчина з граблями» та «Дівчина з відрами» (див. Додаток Ж, рисунок Ж.1). Героїні цих сюжетів – босоногі дівчата, що займаються господарською працею, вдало вписуються в

оточуюче середовище. Жінки на полотнах Пимоненка завжди вирізняються своєю особистістю, нором та характером. Він доводить, що праця селянок є діяльністю сильної духом та красивої людини, що приносить їй радість. Такий підхід до створення образів є виразом українського менталітету, який формувався протягом століть [30].

Однак, жінки на його полотнах зображені не тільки під час роботи. Відомими є такі картини, як «У затінку», «Великодня утренья», «Весілля в Україні», «Побачення», «Святочні ворожіння», де глядач може спостерігати дівчат, що відпочивають, ворожать, ходять на вечорниці, виходять заміж, відвідують церкву, вишивають та радіють життю. Жінки на полотнах Миколи Пимоненка представлені в різноманітних аспектах життя (див. Додаток Ж, рисунок Ж.2), що відображають багатогранність та важливість жіночого досвіду в українському суспільстві.

Художник Олекса Новаківський вважається одним із найяскравіших портретистів кінця XIX – початку XX століть. Портрети жінок у його роботах відображають особливості суспільно-політичних і культурних трансформацій того часу. У своїх творах автор використовував різноманітні техніки, багатозначні символи та алегорії для створення образів жінок, що несли в собі глибокий зміст та філософські роздуми. Він відтворював ці образи як втілення символів української нації, національної ідеї та культурної спадщини [31]. Образи жінок не лише яскраво передають їхню зовнішність, а й втілюють в собі релігійні сюжети. Наприклад, у творі «Коляда» (див. Додаток И, рисунок И.1) зображено три жіночі постаті у традиційному народному вбранні, що перегукуються з іконою «Старозавітної трійці». Жінки на полотнах стають символами єдності духу та гордості. Також у роботі «Втрачені надії. Визволення» (див. Додаток И, рисунок И.2) простежується тема материнства, де жінка оплакує втрату своєї дитини на фоні ликів святих. У ній закладений символічний зміст спасіння людського життя [32].

У мистецтві України кінця XIX – початку XX століття варто виокремити два загальні жіночі образи, до яких активно зверталися

художники. Перший відображає представниць заможних верств населення, а другий – передає життя простих жінок-робітниць із народу. Українські митці, які зверталися до зображення робітниць, нерідко сільських жінок, зображували на полотнах своїх творів героїнь, що виконували рутинну господарську роботу. Вони намагалися передати їхнє повсякденне просте життя. Прикладами таких творів є роботи Миколи Пимоненка, Федора Кричевського (див. Додаток К, рисунок К.1), Олександра Мурашка (див. Додаток К, рисунок К.2). Ці образи трактуються як символи народної сили духу та працелюбності. З іншого боку, українські митці також часто звертали увагу на образ аристократичної жінки. Твори Олексі Новаківського та Михайла Жука (див. Додаток Л, рисунок Л.1) часто відтворювали вродливих елегантних дам (див. Додаток Л, рисунок Л.2), що були частиною вищого суспільства [30].

Початок ХХ століття в українському мистецтві характеризується новим поглядом на жіночий образ. Побутовий живопис як жанр залишається популярним, проте естетично-ідейні підходи до нього суттєво змінюються. У цей час видатні художники, такі як Олександр Богомазов, Михайло Бойчук, Олександр Архипенко, Василь Єрмилов та багато інших стали передовими представниками нової генерації митців. Вони відзначилися сміливістю та експериментами у вираженні форм і образів. Майстри вийшли за межі укоріненого побутового живопису, розширюючи горизонти виразності жіночих образів. Їхні полотна виражали нову концепцію щодо образу жінки як символу сучасності, позиціонуючи її як суттєву частину суспільства, а не просто як традиційний побутовий стереотип [24].

Під час виникнення мистецького руху модернізму та трансформації суспільства жінка стає символом національного відродження. У період війн та революцій, складних соціальних та політичних обставин ХІХ – початку ХХ століття акцентується увага на значенні жіночого образу як берегині традицій роду та цінностей гуманізму. Жінка – символ надії на порятунок ідентичності нації та суспільної гармонії. Важливо зауважити, що символіка

«еликої матері» поширювалась на тих, хто приносив у світ та виховував дітей. Також роль матері покладалася на жінок, які підтримували зв'язок з природою та суспільством [33].

Зокрема, Михайло Бойчук у своїй картині «Двоє під деревом» зображує міфопоетичний образ матері та її дитини, де син передає матері символічні плоди яблуні. Робота написана у стилі символічного живопису, де кожен елемент базується на мотивах міфології та язичництва. Вони відображають ідею народження, життя і смерті людської душі. Такий стиль передачі образу жінки підсилює його символічну силу, допомагає відтворити філософські роздуми, пов'язані з жіночим досвідом та його зв'язком із природою. У творах мистецтва цього періоду мова символів стала ключовим засобом вираження ідей [33].

На розвиток імпресіонізму, модерну та авангарду в Україні впливали не тільки національні, а й західноєвропейські художні традиції. Багато українських художників зверталися до образу жінки у своїй творчості та надавали йому узагальнено-символічний характер. Серед митців імпресіонізму слід виділити Івана Труша, Олексу Новаківського, Олександра Мурашка та Михайла Беркоса. Також до жіночих образів зверталися майстри українського модерну й авангарду: Михайло Бойчук, Олександр Архипенко, Олександра Екстер, Володимир Татлін та інші. У своїх художніх творах вони використовували символи для вираження глибокого сенсу ідей, почуттів та емоцій у жіночих образах. До прикладу, Олександр Архипенко у своїх роботах використовував образ матері, що тримає гроно винограду як символ природного циклу народження життя. Цей образ ототожнюється з родючістю і дарами природи [33].

Під час активного розвитку мистецтва початку ХХ століття ряд художників зосереджував свою увагу на родовому образі жінки-матері. Михайло Бойчук та багато інших відомих художників використовували у своїх картинах символічно-змістовий підхід зображення дівочої природи. Митці цього періоду прагнули відновити магічну сутність жіночого начала як

символічний ключ розкриття таємниць Всесвіту та людського буття. У цілому образ жінки в їхніх творах виступає як метафоричний, що означав відновлення життя та регенерацію забутих традиційних символів. Цей образ протистояв загрозі занепаду культури, що визначалася хаосом кризи соціуму і трансформації суспільства. Жіноча фігура в ролі матері несе в собі вічне коло нового життя, природи, родючості. Крім того, відображає надію на відродження і позитивні зміни в українському суспільстві, що переживало складний історичний період [31].

Етнограф Олександр Потебня своїми дослідженнями доводить, що з жінкою асоціюються такі поняття як дорога, тканина, світлиця, лебідь, вогонь. Науковець наводить такий вислів-загадку: «Лягла Гася, простяглася». Звідси розгадка – крокувати дорогою, як і розірвати тканину, означає любити жінку. Гнучкість слід розглядати як причину зв'язку між ниткою, тканиною та жінкою, дівчиною [34].

У культурі України жінка протягом віків завжди мала важливе значення. Вона виступає символом материнства, турботи, непохитної сили та краси. Жінка в уявленні народу пов'язується з природним земним життям, об'єднаним з такими животворними елементами: вода, дерева та земля. Основним символом, що уособлює жіноче начало, є вода [34].

Жіночі символи дозволяють розкрити особливості, характерні для слов'янської міфології та фольклору. Серед них виділяється поклоніння явищам природи та стихіям. Хоч ототожнення жінки з природою є досить традиційним, у цьому аспекті міфологічна картина не відтворює загальноєвропейські традиції [34].

Отже, ідея декоративної композиції «Вишита теплом» буде реалізована за допомогою техніки, в основі якої лежить вікова традиція українського народу – вишивання. Цей твір має за мету втілення відчуття тепла та затишку, непохитності та сили, що сприймається через призму жіночих образів, відображених в українському живописі Ескізний задум розміщено у Додатку М.

У художньому творі вишивання виступає як мистецтво, що здатне передавати почуття, емоції та глибокий зміст. Кожен стібок, кожна стрічка, кожен витончений візерунок втілює в собі невичерпну енергію життя. Символіка жіночих образів у вишивці також розкривається через вибір елементів та деталей. Наприклад, орнамент може вказувати на життєдайну силу та красу.

Обґрунтування вибору теми здійснюється через вивчення української культури та традицій. Вишивка традиційно була важливим аспектом життя українських жінок, вони передавали у своїх роботах не лише вміння, а й емоційний заряд та власні думки через матеріальний код.

«Вишита теплом» вибірково підкреслюватиме та розкриватиме ті риси української національної ідентичності, які тісно пов'язані з жіночністю та її традиціями. Вона є своєрідним внеском у збереження і розвиток культурної спадщини України через призму мистецтва вишивання.

Зображення жінок в історії нашого народу свідчить про те, що жінка поєднує в собі ідею вічного руху, динаміки та самої природи, відтворюючи життя в найвищому розумінні цього слова. При цьому цей образ надзвичайно насичений змістовим навантаженням, в якому уособлюються численні символічні і соціальні теми. Насамперед, жінка сприймається як втілення вроди, найвеличнішої мети мистецтва та нескінченної спроможності до чарівності. Жінка в живописі з'являється у всій мінливості станів: вона може бути і святою, і грішною дівчиною, дружиною, матір'ю. У порівнянні з чоловічим раціональним початком образи жіночності перебувають у постійному стані активності та руху [35].

На сьогоднішній день суспільство переживає численні потрясіння та відсутність спокою, де роль і місце жінки часто недооцінюються суспільством. Якщо розглядати жіночі образи як сюжет, то він повинен бути ретельно розробленим. Кожен сюжет має власну історію, що охоплює минуле, теперішнє та майбутнє. Як об'єкт творчості, жіночий образ є відповідним одному з головних завдань мистецтва, тобто має викликати

захват або приваблювати. У контексті цього влучно стверджує український художник Анатолій Янєв, в якого основним напрямом творчості були образи жінок: «Емоції, що виникають від спостереження за природою, людьми, квітами, хмарами, сонцем та всім навколо, потрібно перетворити у колір і форму, щоб донести відчуття людям. Коли немає бажання передавати побачене через творчість, то не може існувати й художник» [35].

Таким чином, ідею та художньо-образний зміст теми декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці створено за мотивами жіночих образів у творчості українських майстрів живопису, які розкривають символічний зміст жінки, її місце та роль у суспільстві.

2.2 Характеристика матеріалів та калькуляція витрат щодо виконаної декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці

Декоративна композиція «Вишита теплом» створена у вишивальній техніці, яка є технічно складною та потребує якісних матеріалів та інструментів.

Матеріали для вишивання прийнято поділяти на дві основні категорії: якими вишивають та на яких вишивають.

Ручне вишивання вимагає матеріально-технічних ресурсів, включаючи відповідні матеріали та інструменти. Серед матеріалів, які використовуються для вишивання, найбільш поширеними є нитки. Поміж них вирізняють: віскозні, лляні, бавовняно-паперові, шерстяні, шовкові, синтетичні, зі змішаних волокон, бавовняні, металеві, штапельні. Нитка є текстильним матеріалом, що формується з волокон, використовується для декорування, з'єднання і створення тканини або виробів.

Основним матеріалом у роботі слугують нитки муліне. Муліне – нитки, виготовлені з довговолокнутої бавовняної пряжі. До складу може входити натуральне, синтетичне та змішане волокно: вовна, шовк, акрил, віскоза,

льон, сатин, меланж тощо. При створенні матеріалу застосовується процес мерсеризації – обробки вовни для зміцнення та яскравості. Нитки муліне широко використовуються для рукоділля, вишивання, шиття, макраме, виготовлення браслетів, оздоблення одягу, в'язання трикотажних виробів. Нитки виробляються з найкращих сортів бавовни: матеріал розподіляється в дванадцять складень по шість ниток, котрі вільно розділяються. Існують три основні бренди виробників: DMC, Madeira і Anchor. Для роботи використовувалися нитки DMC та Anchor. Мотки продають по вісім, десять або двадцять метрів. Фарбуються активними, кубовими, сірчаними та крижаними барвниками. Отримують шляхом ручного або промислового виробництва. Муліне мають приємний блиск, не втрачають колір під час прання, не вигоряють на сонці, не линяють. Виробники представляють широку палітру кольорів, яка налічує сотні відтінків [45].

Окрім різноманітних видів ниток, вишивальними матеріалами також є атласні стрічки, бісер, стеклярус, намистини, лелітки тощо [46].

Атласні стрічки – щільний матеріал з ацетату, віскози і поліестеру, що досягається за рахунок особливої структури волокон та переплетення ниток. Лицьова сторона завжди має блискучу поверхню, натомість виворітна сторона стрічки матова. Використовуються у різних сферах рукоділля. Матеріал стійкий до стирання, міцний, з легкістю приймає та тримає потрібну форму, широкий вибір кольорової гами, барвники стійкі. З недоліків можна виділити те, що він сильно обсипається, тому кінець стрічки потрібно обробляти термічним шляхом [46]. Для оздоблення декоративної композиції були використані стрічки різної ширини: 0,5, 1,0 та 2,5 см.

Для декорування та оздоблення художнього твору «Вишита теплом» був використаний бісер (намистини). Бісер – це дрібні різнокольорові круглі, багатогранні скляні чи металеві намистини з наскрізним отвором для нанизування. Класифікація бісеру визначається за матеріалом, покриттям, технологією обробки, місцем виготовлення, формою і розміром [47].

Варто згадати про те, що для вишивання можуть використовуватися більше шістдесят п'яти видів тканин. Тканини, що виготовлені з природних

волокон, відрізняються високою якістю і технологічними перевагами. Такою вважається шовкова, вовняна, бавовняна, лляна тканина, шкіра, яка тонко оброблена [46]. Декоративна композиція створена на основі-полотні, що зветься «двунитка сувора», до складу якої входить бавовняний матеріал, що є чудовою альтернативою льону [48]. Це необроблена та груба тканина сіро-жовтуватого відтінку, пряжу якої виготовляють у дві нитки для міцності [49]. У своїй структурі така тканина має молекулу целюлози, може поєднувати кілька видів сировини з додаванням синтетики: лайкри, нейлону. Перевагами тканини є те, що вона рівна, тонка, стійка до впливу високої температури та світла, міцна, не вигорає, зберігає форму, доступна за ціною, зносостійка, не розтягується, пропускає повітря [50]. Доцільно виділити один недолік: тканина осипається. Тому під час виконання роботи важливо обробити краї полотна клеєм ПВА.

Для створення декоративної композиції також знадобились такі інструменти, обладнання та пристосування: голки для стрічок, валяння та гладі, нитковтягувач, ніж-скальпель, ножиці, сірники, пензлик, пінцет, малі та великі п'яльця.

Голок потрібно кілька наборів, наприклад, для стрічок, вільної гладі та валяння. Такі параметри як товщина, довжина, міцність, гострий чи тупий кінець, форма вушка підбираються відповідно до обраної техніки та структури матеріалів [46]. Варто зазначити, що у роботі була використана вишивка стрічками та гладдю. Для атласних стрічок знадобилося два види голок: гострі міцні голки з тонкими вушками для тонких стрічок, та короткі з товстими довгими вушками для широких. До того ж, для гладі використано спеціальні однойменні голки, тонкі та загострені на кінцях.

Під час ручної вишивки варто використовувати малі ножиці з прямими лезами для того, щоб обрізати нитки; великі кравецькі ножиці для відрізання полотна та стрічок. На сьогоднішній день у сучасній промисловості доступні різноманітні варіанти п'ялець. У роботі були використані пластмасові п'яльця малих та великих розмірів [46].

З метою встановлення вартості виконаної декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці здійснено калькуляцію матеріальних витрат, яку подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Калькуляція витрат

№ з/п	Назва матеріалу	Ціна за одиницю (грн.)	Витрата матеріалів	Усього (грн.)
1	2	3	4	5
1	Полотно	150	90 см × 70 см	105
2	Ватман А1	19	1 шт.	19
3	Клей ПВА	15	100 мл	15
4	Малярний скотч	1	1 м	1
5	Двосторонній скотч	15	5 м	15
6	Нитки DMC	22	15 мотків	330
7	Нитки Anchor	18	22 мотка	396
8	Термоклей	5	1 шт.	5
9	Атласні стрічки широкі	3	3 м	9
10	Атласні стрічки середні	2	1 м	2
11	Атласні стрічки тонкі	1,50	6 м	9
12	Вовна для валяння	2,5	2 г	5
13	Бісер	22	10 г	22
14	Хрест	18	1 шт.	18
15	Монети	8	5 шт.	40
16	Корали	0,9	105 шт.	100
17	Пастельний папір А1	80	1 шт.	80
18	Картон А1	70	1 шт.	70
19	Палітурний картон А1	80	1 шт.	80

Кінець таблиці 2.1.

1	2	3	4	5
20	Дерев'яний підрамник	180	75 см × 60 см	180
21	Дерев'яна рама	190	75 см × 60 см	190
Разом:				1691

Вартість матеріалів на виготовлення декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці склала 1691 грн.

Отже, встановлено, що матеріалами, підібраними для декоративної композиції «Вишита теплом» є тканина двунитка сувора, нитки муліне виробництва DMC й Anchor, бісер, атласні стрічки. Також розкрито калькуляційні витрати на виготовлення художнього твору, описано основні інструменти.

2.3 Технологічна послідовність виготовлення декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці

Важливими компонентами під час виготовлення декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці є підбір якісних матеріалів та інструментів. Від цього залежать якість та естетична складова художнього твору. Були обрані такі матеріали: нитки муліне виробництва DMC та Anchor, тканина двунитка сувора для основи твору, атласні стрічки, бісер, намистини. Під час вишивки гладдю варто користуватись п'яльцями, тоді стібки лягатимуть рівно, а тканина не буде затягуватися. Тканину основи потрібно відпарити за допомогою праски, щоб вона тримала форму.

Перед початком роботи над вишивкою переносимо ескіз на основу – двунитку сувору за допомогою кальки. На тканину зверху кладеться калька,

ескіз фіксується на ній малярним скотчем. Чорною ручкою переведено рисунок, який у такий спосіб перебивається на основу.

Другим етапом є початок вишивки. Заповнюється поверхня обличчя стібками художньої односторонньої гладі вприкріп у дві нитки, довжина стібка 2 – 3 мм. Стібки накладаються по формі, що надає зображенню об'ємності. Художня одностороння гладь складається з ряду стібків різної довжини, де довгі стібки частково накладаються на короткі нитками різних відтінків для досягнення плавності переходів відтінків. Також використані стібки вільної односторонньої простої гладі без настилу [51]. Гладь вприкріп застосовується для великих і малих площин. Вишивається окремими стібками «верхошва», які потрібно закріплювати короткими стібками. Верхошов виконується глухим вільним швом, густими стібками, від краю або до центру зображення по формі. На зворотній стороні утворюється пунктир від переходів [52]. Великі стібки накладаються щільним рядом, зміщуючись по формі обличчя [53]. Нитка закріплюється на зворотній стороні основи. У роботі поєднані усі перелічені види швів (див. Додаток Н, рисунок Н.1).

Третім етапом роботи є заповнення площини руки дівчини з використанням усіх перелічених вище швів, дотримуючись плавного переходу відтінків. Далі вишивається рукав сорочки гладдю вприкріп та вільною гладдю в чотири нитки, довжина стібка 5 – 7 мм. Виконуємо вишивку спідниці гладдю вприкріп у чотири нитки з довжиною одностороннього стібка 8 – 10 мм по формі, імітуючи фактуру одягу.

Далі йде продовження роботи над частинами тіла. Вишивка правої руки у дві нитки гладдю вприкріп, довжина стібка 2 – 3 мм. Наступний етап – вишивка шиї та стрічки на голові у дві нитки гладдю вприкріп, довжина стібка 2 – 3 мм. Заповнення площини манжети та нагрудної частини сорочки у чотири нитки гладдю вприкріп, довжина стібка 5 – 7 мм. Виконання вишивки правого рукава та стрічок у чотири нитки гладдю вприкріп з довжиною стібка 5 – 8 мм.

Вишивка на рукаві виконується швом «оксамитовий». Його вишивають

на основі попередньо виконаного шва «козлик» (див. Додаток Н, рисунок Н.2) зі зміщенням нитки вправо та зміною її кольору [54]. Виконується зліва на право шляхом перехрещення ниток на лицьовій стороні з паралельними стібками на зворотній. Горизонтальні стібки короткі, натомість вертикальні є довгими, голка у напрямку наліво. Закріплюємо нитку знизу зліва, ведемо її вище, вводячи в тканину зверху з правої сторони на ліво. Зробивши малий стібок, нитка виводиться. Далі голка виводиться справа вниз, і робиться аналогічний стібок праворуч і наліво, нитка виводиться. Як результат, отримано два перехрещених стібки у верхній частині. Так само утворюються стібки в нижній частині шва, результатом є отримання шва «козлик» [55].

Далі методом сухого валяння створюються тичинки для квітів мальви. Кульки шерсті протикаються спеціальною голкою для валяння, з кожним протиканням ущільнюється матеріал, доки не сформується об'ємна фігура циліндричної форми.

Наступним кроком є створення вінка з використанням вишивки атласними стрічками. Квіти мальви та зелене листя виконуються швом «прямий стібок»: стрічка закріплюється на зворотній стороні і виводиться на лицьову (див. Додаток П, рисунок П.1). Вводиться голка на відстані потрібної довжини пелюстки і таким чином утворюється стібок. Голка виводиться на зворотну сторону, регулюючи ступінь натягу стібка.

«Стрічковий стібок із завитком» виконується таким чином: виводиться голка на лице тканини, акуратно підтягується стрічка, обирається потрібна її довжина, що голкою вколуються по центру і виводиться на зворотну сторону (див. Додаток П, рисунок П.2). Важливо притримувати утворений завиток. Варто наголосити, що стрічка підтягується досить обережно для збереження вузлика і об'єму. У такий спосіб утворюються пелюстки ромашок та волошок [56].

Серединки ромашок утворені «французьким вузликом» (див. Додаток Н, рисунок Н.2). Для його виконання закріплюється нитка і

вколюється у потрібному місці. Потрібно накрутити нитку на голку 2 – 3 рази і вколоти у тому самому місці, де була вколота голка. Нитка затягується та притримується пальцем. Чим більше число обертів нитки, тим товстішим виходить вузлик [57].

Після того, як вінок є повністю вишитим, зі зворотної сторони виконується волого-теплова обробка тканини. Виріб пропрасовується через вологу тканину.

Подальшим кроком є закріплення намиста, яке нанизується на нитки і лише потім прикріплюється на основу. Додається декор до намиста (дукачі, хрестик). Термоклеєм прикріплюються вовняні тичинки на мальви. Далі за допомогою голки і нитки прикріплюються об'ємні атласні стрічки, кінці ховаються за квітами. Стрічки заздалегідь пропрасовуються.

Для кінцевого оформлення декоративної композиції потрібно натягнути основу на дерев'яний підрамник, закріплюючи її будівельним степлером. Для цього тканину потрібно відцентрувати.

Вирізання овалу паспарту відбувається за допомогою ножа-скальпеля по формі композиції з цупкого пастельного паперу. Далі прикріплюємо паспарту до тканини двостороннім скотчем. Тепер раніше закріплені стрічки прикріплюються на термоклей.

Виготовлення окантування для паспарту: скручування ниток в джгут схожого кольору до паспарту. Після цього джгут фіксується клеєм.

Дерев'яна рама фарбується акрилом. На цьому етапі відбувається оформлення роботи в раму. На зворотну сторону підрамника будівельним степлером прикріплюється палітурний картон.

Технологічна послідовність виготовлення декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці представлена у таблиці 2.2.

Виконана декоративна композиція «Вишита теплом» у вишивальній техніці має розміри 75 см × 60 см. Фото готової декоративної композиції розміщено у Додатку Р.

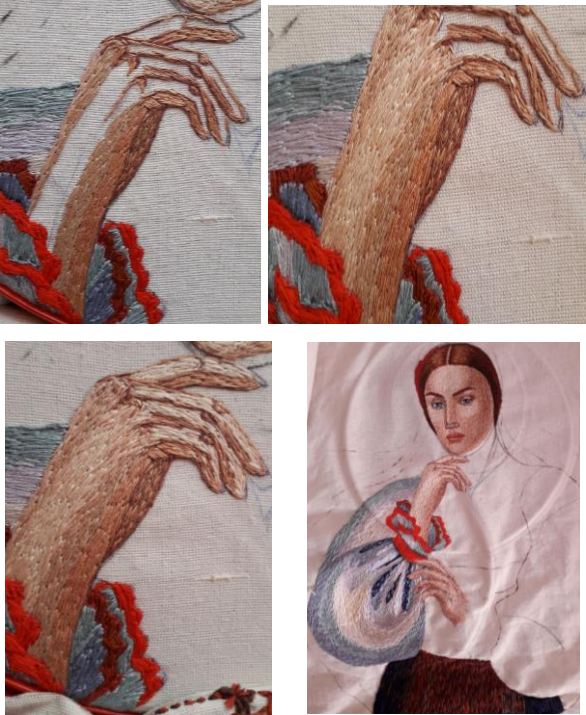

Таблиця 2.2 – Технологічна послідовність виготовлення декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці

№ з/п	Назва операції та технічні умови на її виконання	Графічне зображення
1	2	3
1	Підбір матеріалів та інструментів	
2	Створення ескізу для майбутнього твору	
3	Перенесення ескізу на тканину основи за допомогою кальки та ручки	

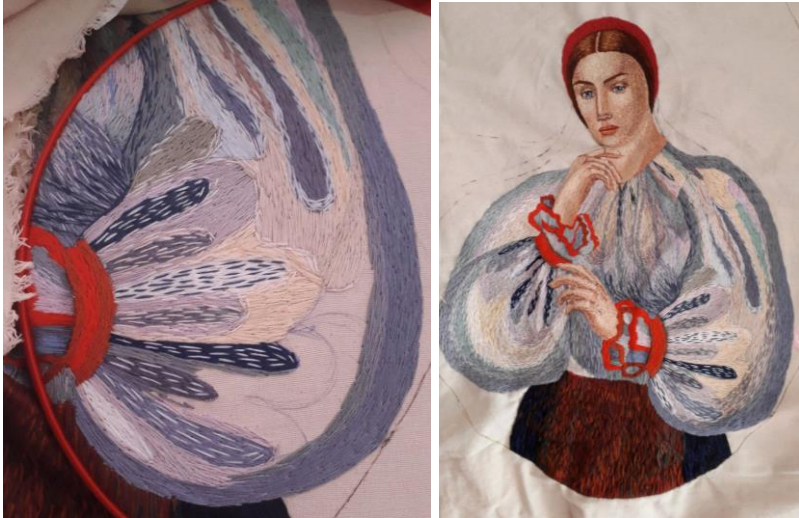

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	
4	<p>Заповнення площини обличчя та волосся стібками художньої односторонньої гладі вприкріп у дві нитки, довжина стібка 2 – 3 мм</p>		
5	<p>Заповнення площини руки у техніці художньої односторонньої гладі вприкріп у дві нитки, довжина стібка 2 – 3 мм</p>		
6	<p>Початок роботи над сорочкою: вишивка рукава швом вприкріп та вільною гладдю у чотири нитки, довжина стібка 5 – 7 мм</p>		

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
7	<p>Виконання спідниці гладдю вприкріп у чотири нитки, довжина одностороннього стібка 8 – 10 мм</p>	
8	<p>Продовження роботи над частинами тіла: вишивка правої руки у дві нитки гладдю вприкріп, довжина стібка 2 – 3 мм</p>	
9	<p>Вишивання шиї та стрічки на голові у дві нитки гладдю вприкріп, довжина стібка 2 – 3 мм</p>	

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
10	<p>Заповнення площини манжету та нагрудної частини сорочки у чотири нитки гладдю вприкріп, довжина стібка 5 – 7 мм</p>	
11	<p>Робота над правим рукавом у чотири нитки гладдю вприкріп, довжина стібка 5 – 7 мм</p>	
12	<p>Виконання стрічок гладдю вприкріп та вільною, довжина стібка 7 – 8 мм</p>	

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
13	<p>Вишивка на рукаві. Оздоблення за допомогою шва «козлик» («оксамитовий шов»)</p>	
14	<p>Сухе валяння вовни. Виготовлення тичинок мальви</p>	
15	<p>Виконання квітів мальви та листя швом «прямий стібком», волошки і ромашки «стрічковим стібком із завитком», серединки ромашок «французьким вузликом»</p>	
16	<p>Волого-теплова обробка виробу</p>	

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
17	Закріплення намиста, тичинок, декору та об'ємних атласних стрічок	
18	Натягування полотна на підрамник	
19	Прикріплення стрічок термолісом. Виготовлення та прикріплення паспарту до полотна	
20	Виконання окантування паспарту методом прикріплення скручених ниток в джгут	

Кінець таблиці 2.2

1	2	3
21	Оформлення роботи в дерев'яну пофарбовану акрилом раму	
22	Завершений художній твір	

Таким чином, описано та презентовано технологічну послідовність виготовлення декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці. Визначено технологічні особливості вишивальної техніки. Варто зазначити, що дана техніка складна та вимагає багато часу для її виконання.

2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці

Вироби ручної роботи мають велику популярність у сучасних інтер'єрах. Вони ефектно прикрашають внутрішній простір та додають йому привабливості. Декоративна композиція є одним із давніх методів оформлення житлових приміщень, що зберігає свою актуальність й до наших днів. Вона призначена для оздоблення стін, підкреслення індивідуальності приміщення та створення ефекту візуального комфорту. Твори у вишивальній техніці, які є прикладом декоративної композиції, доцільно застосовуються у сучасних інтер'єрах та пов'язані з емоційно-естетичним враженням із оточуючими предметами. Художній твір «Вишита теплом» має декоративне призначення, тобто він виготовлений для того, щоб прикрашати інтер'єр і слугувати як самостійний елемент простору чи взаємодіяти з іншими об'єктами внутрішнього приміщення. Також твір може використовуватися як виставковий. Навколишньому середовищу повинні відповідати зміст, форма та розмір декоративної композиції.

Під час виконання естетичної оцінки декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці варто обґрунтувати її композицію, яка пов'язує всі елементи художнього твору в єдине ціле й представляє художній, ідейний та образний зміст. Варто зазначити, що вона визначає побудову твору, враховуючи його зміст, призначення і характер. Композиція є ключовим організуючим простір компонентом, який надає роботі цілісності, підпорядковуючи елементи один одному та загальній структурі, керуючись засобами композиції [36].

Створений художній твір «Вишита теплом» має завершений зовнішній вигляд, що підтверджує його композиційну будову: всі елементи узгоджуються між собою та не викликають розбіжностей, не виникає бажання ні додати, ні відняти жодної частини. Композиція чітко передає

внутрішній зміст твору та характеризується узгодженістю, цілісністю та тим, що кожна частина твору гармонійно і логічно взаємодіє з іншими.

Виготовлений художній твір можна визначити як авторський з дотриманням традиційних елементів декорування, символіки та кольорів певних елементів. Зокрема, кольори стрічок на вінку та квіти відтворено з дотриманням трактування української символіки, вишитий орнамент на сорочці є традиційним засобом оздоблення одягу нашого народу. Головна частина композиції, що сприймається цілісно – жінка, є більш стилізованою та осучасненою у контексті гіперболізованої форми. У техніку традиційної вишивки внесено зміни, а саме було використано вільну односторонню художню гладь.

«Вишита теплом» відповідає закону цілісності: форма твору та її складові сприймаються завершено, нероздільно й гармонійно. Композицію твору неможливо поділити, адже кожна її складова підпорядкована головному елементу, чітко та зрозуміло взаємодіє з іншими та виконує свою функцію, без чого було б неможливо досягнути гармонійного завершення, випадкові елементи відсутні.

Важливою складовою композиції є принцип підпорядкованості. Це означає, що композиція художнього твору характеризується як субпідрядна, тобто частини форми підпорядковані найактивнішій та найвиразнішій складовій, що є композиційним центром. Завдяки цьому досягається гармонія та послідовна взаємодія елементів, оскільки всі вони об'єднані навколо головного акценту, створюючи узгодженість та баланс у композиції. Центром композиції у художньому творі «Вишита теплом» є обличчя дівчини, що в першу чергу привертає до себе погляд глядача. Другорядні композиційні фрагменти будуються та розташовуються навколо головного сюжету та є ідейно, візуально та тематично взаємозалежними. Прилеглою другорядною частиною є віночок, що обрамляє обличчя дівчини, та стрічки. Значну частину роботи складає сорочка, але за рахунок не надто яскравого відтінку вона не привертає до себе уваги, а навпаки, на контрасті з яскравим вінком,

обличчям та темною спідницею створює акцент на верхній частині композиції. Деталі узгоджуються завдяки однаковим кольоровим частинам, розташованим на усій площині твору, що перегукуються між собою та доповнюють одне одного. Композиційний центр містить основний сюжет та передає основну дію.

Важливо зазначити, що в загальному композиція художнього твору сприймається як статична: весь сюжет роботи вписаний у замкнений овал, а в цілому робота має форму прямокутника, в котрий вписана ця фігура. Обидві геометричні фігури вважаються статичними. Положення тіла жінки, яка є головною героїнею сюжету, також врівноважене і статичне: вона знаходиться у легкій невимушеній позі. Проте стрічки, підняті в повітря, своїм ритмічним розташуванням наділяють роботу динамічністю за рахунок умовних діагональних ліній.

У декоративній композиції використаний засіб асиметрії, що виявляється в неоднаковості елементів відносно осі умовного поділу. Проте в основі ідейного сюжету – жінка, а, як відомо, людське тіло має природну будову за принципом двосторонньої симетрії. Однак, композиційно зображення розташоване у три чверті, що порушує чітку симетрію тіла. Таке розташування компонентів порушує статичність у творі та додає йому динамічності, роблячи її більш цікавою для сприйняття глядача.

Художньому твору «Вишита теплом» властива ритмічність та метричність окремих елементів. Ритмічність виявляється у чергуванні різних пелюсток і форм квітів, стрічок, стібків з різними інтервалами; наростанні інтервалів між переліченими елементами та збільшенням і зменшенням їх розмірів. Метричність виявляється в однаковому чергуванні вишитих мотивів на сорочці, окремих намистинок на коралях, серединках квітів.

Серед засобів, властивих декоративній композиції «Вишита теплом» варто виділити контраст, нюанс, тотожність.

В композиції виконаного художнього твору чітко вираженим є контраст. Основна композиція розміщена в колі, яке вписане в прямокутник – це свідчить

про різку відмінність у формі. Контраст за розміром виявляється в протиставленні великої форми тіла жінки до малої форми обличчя; тонкої форми стрічок та широкої форми вбрання. Контрастними за фактурою є блискучі нитки та матове тло тканини, блискучі стрічки та матове полотно, блискучий матеріал бісеру, хрестика і дукачів у порівнянні з шорсткими коралями.

Варто згадати й про світлотний контраст, що має вираження у відтінках темної спідниці до світлої сорочки, кольорі фігури до фону, темних деталях малого розміру до світлих великого на рукавах; світлоті обличчя до темного волосся. Контраст теплих і холодних кольорів: теплі жовті, помаранчеві, червоні та бежеві відтінки на вбранні та холодні відтінки синього і блакитного на сорочці та вінку. Контрастні кольори у роботі: червоний – зелений; блакитний, фіолетовий – жовтий; помаранчевий – синій. Форма сорочки, в яку одягнена жінка, виконана у стилізованій манері, в той час як обличчя, руки, квіти та намисто передані реалістично. За рахунок такого контрасту робота є стилістично збалансованою. Крім того, присутні об'ємні елементи: реалістичний вінок, намисто, стрічки, які протиставляються плоскій фігурі та стрічкам на другому плані.

Нюанс означає незначну відмінність, наприклад, у градації споріднених кольорів обличчя, шиї та рук дівчини (коричневі, бежеві, молочні); сорочки (фіолетовий, синій, блакитний; жовтий, молочний, білий); спідниці (червоний, бордовий, коричневий); кольорах ромашки, волошки, мальви та листя квітів; відтінків кольорів намиста. Слабо виражені розбіжності присутні у формі квітів, пелюсток, стрічок.

Варто додати, що тотожність можна виявити у формі окремих намистинок коралів, мотивах орнаменту, стібків у серединках ромашки, срібних монетах.

Композиція у виконаному художньому творі є пропорційною, що виражається у співвідношенні різних елементів як між собою, так і в цілому до виробу. Виріб є ергономічним до величини тіла людини й розглядається як естетично цілісна структура.

Кольорове рішення твору побудоване на хроматичному поєднанні кольорів. У декоративній композиції переважають сині, блакитні та фіолетові відтінки, що стабілізують і заспокоюють нервову систему глядача, а також червоні, рожеві, молочні, бежеві, жовті, світлі кольори, що викликають радісні, позитивні емоції. Розмаїття теплих та холодних кольорів у кольоровій палітрі збалансовано. Колорит художнього твору досягається за рахунок рівня світлоти та насиченості відтінків. Загалом робота за тоном сприймається як холодна завдяки спорідненим кольорам (фіолетовий, синій, блакитний), однак, також присутня велика кількість теплих відтінків композиційних елементів (помаранчевий, жовтий, червоний, коричневий, бежевий, рожевий), що створює баланс та гармонію у загальному колориті композиції. «Вишита теплом» визначається як більш світла, приємна людському оку робота. Присутнє поєднання нюансних кольорів, наприклад, тла та паспарту, відтінки квітів на віночку, сорочки, спідниці. В цілому композиція найбільше наближена до контрастного кольорового рішення. Слід зауважити, що обрані кольори декоративної композиції підсилюють його змістове навантаження, їх символіка була детально розкрита у п.1.2.

Декоративні елементи є важливим доповненням композиції художнього твору. У роботі такими елементами є фактурне намисто з коралів та бісеру, атласні стрічки, паспарту та шнур, що його оздоблює. Усі ці елементи надають композиції більшої виразності та підвищують її естетичне сприйняття.

Основний характер твору полягає у його семантичних засобах. Художній твір «Вишита теплом» базується на символіці українського народу, що включає в себе трактування значення таких елементів композиції як колір, вінок та квіти на ньому, стрічки, вбрання, прикраси, орнамент, знаки. Усі перелічені елементи розкривають внутрішній зміст твору.

Вінок є традиційним українським головним убором, що і прикрашає, і оберігає того, хто його одягає. Він трактується як сонячний символ, а дівчину у вінку порівнювали з сонцем, що сходить. Також вважається символом

цноти, юності, святості, перемоги, честі, влади, сили, миру, дівочтва, щастя, незламності, гідності, краси [37]. У певному порядку komponували різні квіти, кожна з яких мала своє особливе значення. Разом з тим вплітали зелене листя, що обрамлювало їх. У декоративній композиції були використані мотиви мальви, волошки та ромашки. Мальва – символ надії, любові до рідного краю, краси; волошка – символ материнської любові, людяності, ніжності, любові, скромності, праведності; ромашка – символ вірності, ніжності, кохання, чистоти, простоти, цнотливості [38].

Окрім квітів, у вінок вплітали стрічки, що додавали яскраві кольорові акценти та динаміку до образного стилю вбрання [38]. Атласних стрічок у вінку повинно бути дванадцять. Вони слугують оберегом для волосся від чужих очей. Кожен колір має свою символіку. Світло-жовті стрічки означають сонце; блакитні і сині – чисте небо, воду, силу, добробут, здоров'я; жовтогарячі – хліб; фіолетові – життєву мудрість та зрілість; рожеві – достаток, благополуччя. Голову пов'язували малиновою стрічкою, що символізує душевність та щирість дівчини [39].

Важливим елементом художнього твору є вишита сорочка та спідниця. Це вбрання – оберіг, що захищає людину, символізуючи здоров'я, благополуччя, красу, святковість, кохання, щасливу долю, нескореність, пам'ять про свій рід, сукупність божественної енергії [40]. Українці вірили, що орнамент на сорочках є сильним оберегом проти нечистої сили. Орнамент – це складна система з різноманітних ритмічно повторюваних елементів, знаків і мотивів, кожен з яких має свою енергетику [40]. Народ заковує у національному вбранні власну історію, життя та волю, спадок предків [41]. Розташований на плечах сорочки геометричний орнамент символізує родючість, союз Сонця і Землі. Червоний колір мотивів уособлює силу життя, кров нації, безсмертя роду [42].

Намисто є однією з найстаріших традиційних українських прикрас, що виконує декоративну та захисну функції, оберігає від злих духів. Червоні коралі втілюють символіку здоров'я, захист долі, дівоче щастя. Прикраси з

бісеру означають безкінечність [43]. Дукачі (срібні монети) є ознакою багатства, заможності, шляхетності та добробуту. Хрест в центральній частині прикраси можна вважати амулетом із сакральним значенням: знак трьох вимірів Всесвіту, вічного життя. Зокрема, перше чоловіче начало – вогонь (вертикальна сторона), жіноче – вода (горизонталь), таким чином два початки з'єднуються в трійцю, знак хреста – символ любові, триєдності матері, батька та дитини [44].

Отже, визначивши композиційні особливості декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці та здійснивши її естетичну оцінку, необхідно підкреслити, що виготовлений художній твір композиційно цілісний, гармонійно побудований, усі елементи взаємопов'язані у розкритому творчому задумі, ідеї та змісту. Зовнішній вигляд завершений, сприймається цілісно за допомогою використаних у роботі засобів, чітко визначається ідейно-композиційний центр.

Також було розроблено проєкт постера художнього твору, представлений у Додатку С.

ВИСНОВКИ

Вишивка є давнім видом декоративно-прикладного мистецтва, важливою частиною матеріальної, естетичної та духовної культури, що відображає багатогранність українських народних традицій. Вишивання налічує більше ста різноманітних технік і використовується для оздоблення тканин одягового, побутового, інтер'єрного, обрядового призначення. Вишивання технічно та змістовно передає символіку кольору, елементів, знаків, орнаментів, мотивів. Кожна вишита частина несе свій особливий сенс.

Сучасна вишивка активно розвивається, не втрачаючи своєї актуальності, за її допомогою митці втілюють свої творчі задуми. У виконаній декоративній композиції «Вишита теплом» вдало поєднані не лише технічні та змістові особливості вишивальної техніки, а й традиції минулого синтезуються із сучасними стильовими особливостями.

Узагальнення результатів творчих та наукових пошуків дозволило зробити висновки в межах дипломного проєктування.

Досліджено історію розвитку вишивальної техніки. Вона бере свій початок ще з доби Трипільської культури, досягла ступеню найвищого розвитку у ХІХ з появою професії вишивальниці і активно розвивається сьогодні. За допомогою цієї техніки можна оздоблювати вбрання, домашній текстиль та сакральні предмети, декорувати церковні приміщення та ікони. З'ясовано, якими способами, техніками та матеріалами працювали митці минулого.

Схарактеризовано художньо-технологічні особливості виконання творів у вишивальній техніці. Особлива увага приділена опису видів гладі. Окреслено послідовність та деталі виконання швів таким способом. Також проаналізовані художні особливості виконання творів у вишивальній техніці. Виявлено, що головними є композиційне рішення, орнаментальні мотиви та колір. Визначено символіку орнаменту та його важливе значення у створенні художніх творів; розглянуто семантику кольорів.

Обґрунтовано ідею та художньо-образний зміст теми декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці. Варто зауважити, що концепцію художнього твору було розроблено за мотивами жіночих образів у творчості українських живописців другої половини XIX – початку XX століть з метою розкриття символічного змісту жінки, її місця та ролі в усіх сферах життя. Жінка займає важливе місце у культурі, соціально-історичних подіях, мистецтві, моді, соціумі, природі, суспільстві, міфології. Було розглянуто творчість українських художників, а саме: Тараса Шевченка, Костянтина Трутовського, Миколи Пимоненка, Олекси Новаківського, Федора Кричевського, Олександра Мурашка, Михайла Жука, Івана Труша, Михайла Беркоса, Олександра Богомазова, Михайла Бойчука, Олександра Архипенка, Василя Єрмилова. На основі образів, котрі зображували митці та вишивальної техніки, було створено ідею декоративної композиції «Вишита теплом».

Підібрано та описано матеріали й інструменти, що були використані для виготовлення декоративної композиції. Підготовка та вибір матеріалів виконувався згідно з урахуванням техніки вишивання. Основними матеріалами стали нитки муліне, тканина двунитка та атласні стрічки. Здійснено калькуляцію витрат та встановлено собівартість виконаної декоративної композиції, що становить 1691 гривню.

Обґрунтовано технологічну послідовність виконання декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці за мотивами жіночих образів в українському живописі та виготовлено її. Розміри виконаної композиції 75 см × 60 см.

Охарактеризовано композиційні та естетичні особливості декоративної композиції «Вишита теплом». Встановлено, що композиційно та естетично твір сприймається як гармонійний та цілісний, творчий задум розкрито. Зовнішній вигляд завершений, усі елементи композиційно та сюжетно пов'язані між собою. Розроблено проєкт постера декоративної композиції «Вишита теплом» у вишивальній техніці та представлено у друкованому вигляді.

Отже, усі завдання, поставлені на початку дипломного проєктування, виконані, мета досягнута.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1 Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка / Т. В. Кара-Васильєва. – Київ : Мистецтво, 1993. – 263 с.

2 Українська вишита сорочка в контексті декоративно-прикладного мистецтва Рівненського Полісся (за матеріалами Березнівського району) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bereznelib.rv.ua/files/vyshyvka.pdf> (дата звернення: 02.02.2024).

3 Приступа Я. О. Історія розвитку вишивальної техніки та її технологічні особливості в українській культурі // Я. О. Приступа / Наукова студентська конференція секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва: матеріали доп. / ред. кол.: І. В. Андрощук, І. П. Андрощук [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2024. – С. 24–27.

4 Малюга М. М. Історичний аспект розвитку мистецтва вишивки на території України / М. М. Малюга // Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника : зб. тез Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції / за ред. Н. І. Богданець-Білоskalенко. – Київ : Педагогічна думка, Інститут педагогіки НАПН України, 2020. – С 267-270 .

5 Історія української вишивки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kalyna.store/istoriya-ukrainskoi-vishivky> (дата звернення: 17.02.2024).

6 Гулей О. В. Декоративно-прикладне мистецтво : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Гулей. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 151 с.

7 Історія української вишивки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrglamour.com.ua/polezn/istoriya-ukrainskoj-vyshivki> (дата звернення: 18.02.2024).

8 Правдіна А. В. Вишивка: історія і сучасність / А. В. Правдіна // Мистецтво української вишивки – життєдайне джерело творчості, присвячена пам'яті Героя України, Заслуженого майстра народної творчості

України В.С. Роїк: матеріали наук.-практ. конф., (м. Полтава, 25–26 вересня 2014 р). – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – С. 156-161.

9 Як Олена Пчілка ввела моду на вишиванки і українську мову [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-49007856> (дата звернення: 20.02.2024).

10 Модний Шевченко, або як одягалися у ХІХ столітті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dyvys.info/2024/03/09/modnyj-shevchenko-abo-yak-odyagalysya-u-xix-stolitti/> (дата звернення: 21.02.2024).

11 Вишивка в одязі видатних українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://culture.voicocrimea.com.ua/uk/vyshyvka-v-odiazii-vydatnykh-ukraintsiv/> (дата звернення: 26.02.2024).

12 Кісь О. Р. Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти: монографія / О. Р. Кісь. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2017. – 288 с.

13 Туташинський В. І. Технології (рівень стандарту): підручник для 10 (11) класів закладів загальної середньої освіти / В. І. Туташинський, І. В. Кірютченкова. – Київ : Педагогічна думка, 2018. – 216 с.

14 Вишивка на тканині: особливості вишивки на різних видах тканинах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ricoma.ua/blog/vyshyvka-na-tkanyni-vyshytku-na-riznyh-vyдах-tkanyn/> (дата звернення: 27.02.2024).

15 Сусак К. Р. Українське народне вишивання : навч. посібн. / К. Р. Сусак, Н. А. Стеф'юк. – Київ : Науковий світ, 2006. – 284 с.

16 Словник української мови у 20 томах. Восьмий том / В. А. Широков. – Київ : Наукова думка, 2017. – 994 с.

17 А. Є. Чернощоків Українське декоративно-ужиткове мистецтво: монографія. / А. Є. Чернощоків, О. О. Бабенко, Т. В. Батієвська. – Полтава, 2019. – 287 с.

18 Гезун І. Матеріали та інструменти для вишивання вільною гладдю / І. Гезун // Генеза полотняного літопису у творчості майстра народного мистецтва Олександри Великодної : матеріали наук.-практ. конф. / упоряд. і

ред. В.П. Титаренко ; Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – С. 179–187.

19 Вишивка гладдю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/tvorchiy-proekt-na-temu-vishivka-gladdyu-232824.html> (дата звернення: 10.03.2024).

20 Біла гладь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rukodelkino.com/uk/vishivka-uk/vishivka-gladdyu/vid-gladi/bila-glad.html> (дата звернення: 17.03.2024).

21 Коновалова О. В. Антропоморфні мотиви української народної орнаментики / О. В. Коновалова. – Київ : КУ імені Бориса Грінченка, 2016. – 326 с.

22 Символічність кольорів в українській вишивці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/simvolichnist-koloriv-v-ukrajinskij-vishivtsi/> (дата звернення: 19.03.2024).

23 Стрельченко І. Особливості семантики кольору української вишивки / І. Стрельченко // Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника : зб. тез Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції / за ред. Н. І. Богданець-Білоskalенко. – Київ : Педагогічна думка, 2020. – 163 с.

24 Гончаренко А. О. Жіночі образи в сучасній міській скульптурі України / Гончаренко А. О. // Сучасне мистецтво : зб. наук. пр. – Вип. 14. – Київ, 2010. – С. 123–132.

25 Самборська О. В., Приступа Я. О. Жіночі образи у творчості українських художників / О. В. Самборська, Я. О. Приступа // Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць / О. В. Марущак (голова) та [ін.]. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. – Вип. 6. – С. 209–213.

26 Українське мистецтво вишивання та його ціннісний світ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

35 Образ жінки в творчості Анатолія Янева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osmerkinmuseum.kr.ua/apub/ach2018-07.pdf> (дата звернення: 12.04.2024).

36 Композиція (мистецтво) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/uhqqh> (дата звернення: 15.04.2024).

37 Український вінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B2%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BA (дата звернення: 17.04.2024).

38 Зубко Л. В. Вінок – складова українського народу / Л. В. Зубко // Матеріали наук.-практ. конф. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – С. 40–43.

39 Український віночок: символи та значення квітів і стрічок : онлайн видання про жінок і для жінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://svitlanao.com/ukrainskyu-vinochok-symvoly-ta-znachennia-kvitiv-i-strichok/> (дата звернення: 19.04.2024).

40 Народжені в сорочках: символи і обереги нашої вишиванки / Зінченко Т. В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espresso.tv/article/2018/05/17/narodzheni_v_sorochkakh_symvoly_i_obereg_u_nashoyi_vyshyvanky (дата звернення: 19.04.2024).

41 Вишиванка – символ єдності української нації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/583985.html> (дата звернення: 20.04.2024).

42 Сакральна символіка української вишиванки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vzhe-vzhe.com/blog/religious-symbols-ukrainian-embroidery/> (дата звернення: 20.04.2024).

43 Українське намисто: історія, символіка, види прикрас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.three-snails.com/blog/post/ukrains-ke-namisto-istorija-simvolika-vidi-prikras> (дата звернення: 23.04.2024).

44 Український хрест [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://medium.com/@jaroslawbelinski/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D1%85%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82-f19fbe71f15d> (дата звернення: 23.04.2024).

45 Все про муліне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tk-furniture.com.ua/vse-pro-muline/> (дата звернення: 25.04.2024).

46 Ліщинська-Кравець Г. Л. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до художньої праці з обдарованими учнями: монографія / за ред. В. П. Тищенко. – Київ : Інформаційні системи, 2010. – С. 335–382.

47 Бісер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D1%81%D0%B5%D1%80> (дата звернення: 29.04.2024).

48 Атлас (тканина) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/uhrcz> (дата звернення: 29.04.2024).

49 Двунитка: міцна тканина для еко сумок, спецодягу, рукавиць [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xn----8sbnoajtadb0ce9a3a8tc.xn--j1amh/%D0%B4%D0%B2%D1%83%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%B0/> (дата звернення: 30.04.2024).

50 Двунитка. Що це за тканина? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://coldreams.com.ua/ua/a464884-dvunitka-chto-eto.html> (дата звернення: 01.05.2024).

51 Вишивка простих квітів гладдю. Техніка вишивання гладдю для новачків. Інструменти і матеріали для вишивання гладдю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dedale.ru/uk/vyshivka-prostyh-cvetov-gladyu-tehnika-vyshivaniya-gladyu-dlya-novichkov/> (дата звернення: 01.05.2024).

52 Литвинець Е. М. Голки, нитки, намистинки / Е. М. Литвинець. – Київ : Веселка, 1989. – 75 с.

53 Вишивка гладдю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/konspekt-uroku-vishivka-gladdyu-85769.html> (дата звернення: 02.05.2024).

54 Початкові шви «козлик», «оксамитовий» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (дата звернення: 03.05.2024).

55 Як працювати зі швом «козлик» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.xn---8sbemauadnrif7ki4b.com.ua/ua/content/276-shov-kozlik> (дата звернення: 03.05.2024).

56 Ознайомлення з послідовністю виготовлення швів стрічками. Виготовлення витягнутого стібка із завитком (стрічковий шов), стібок із завитком петлею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/oznayomlennya-z-poslidovnistyu-vigotovlennya-shviv-strichkami-vigotovlennya-vityagnutogo-stiboka-iz-zavitkom-strichkoviy-shov-stibok-iz-zavitkom-petleyu-284815.html> (дата звернення: 08.05.2024).

57 Французький вузлик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://povitrulya.com.ua/ua/articles/how-to-make-a-french-knot-id54.html> (дата звернення: 10.05.2024).

ДОДАТОК А
(довідковий)

ПАМ'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ З ВИШИТИМИ МОТИВАМИ

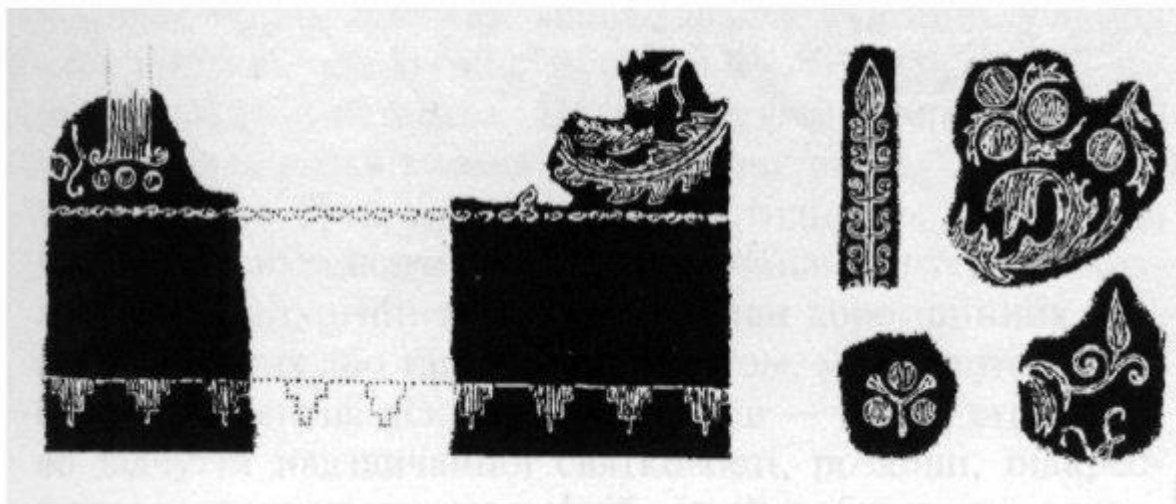

Рисунок А.1 – Реконструкція сорочки, оздобленої вишивкою з кургану
«Соколова Могила»

Рисунок А.2 – Фігурка з Мартинівського скарбу, одягнена у вишиту сорочку

ДОДАТОК Б
(довідковий)

**ПРЕДСТАВНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У ВБРАННІ,
ОЗДОБЛЕНОМУ ВИШИВКОЮ**

Рисунок Б.1 – Іван Франко у вишитій сорочці

Рисунок Б.2 – Олена Пчілка у процесі вишивання

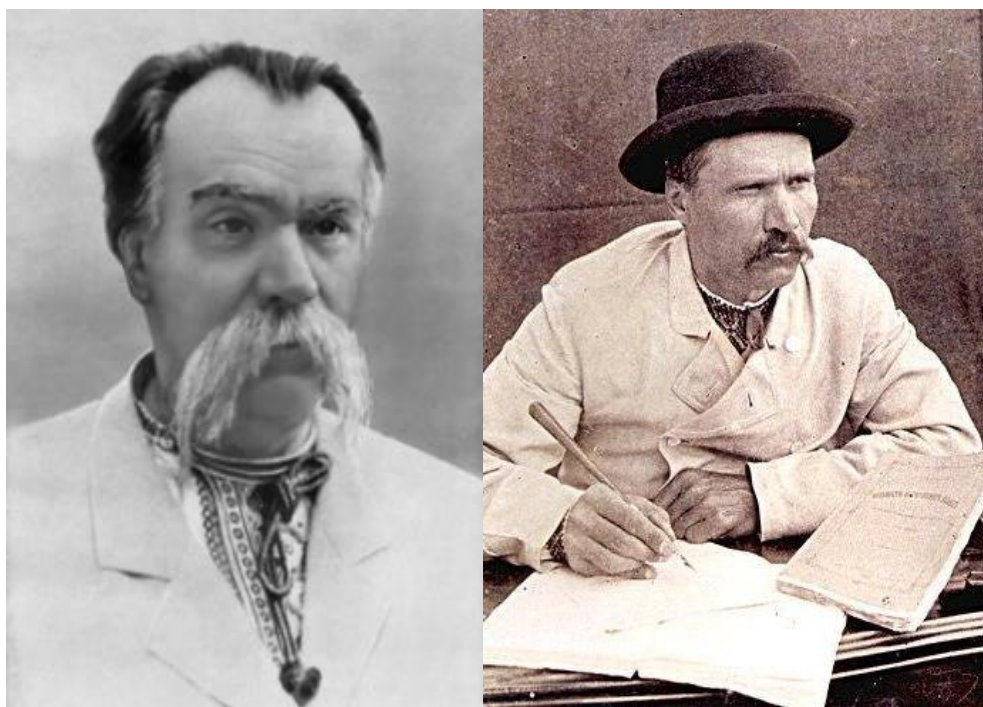
ДОДАТОК В

(довідковий)

УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ У ВИШИТОМУ ОДЯЗІ

Рисунок В.1 – Фрагмент сорочки Лесі Українки, оздобленої вишивкою

Рисунок В.2 – Михайло Старицький та Дмитро Яворницький
у вишитих сорочках

ДОДАТОК Г
(довідковий)

ВИШИВКА В ГУЛАГУ

Рисунок Г.1 – Зразки табірної вишивки в експозиції Тербовлянського історико-краєзнавчого музею

Рисунок Г.2 – Зразки тюремної вишивки Ганни Процьків-Лівень, 1949 рік

ДОДАТОК Д
(довідковий)

ХУДОЖНІ ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Рисунок Д.1 – «Катерина» (1842 р.) та «Селянська родина» (1843 р.)

Рисунок Д.2 – «Циганка-варожка», 1841 р.

ДОДАТОК Е
(довідковий)

ХУДОЖНІ ТВОРИ КОСТЯНТИНА ТРУТОВСЬКОГО

Рисунок Е.1 – «Жінка з полотном», 1864 р.

ДОДАТОК Ж
(довідковий)

ХУДОЖНІ ТВОРИ МИКОЛИ ПИМОНЕНКА

Рисунок Ж.1 – «Дівчина з граблями» (1862 р.) та
«Дівчина з відрами» (1894 р.)

Рисунок Ж.2 – Полотна Миколи Пимоненка, де зображені жіночі образи

ДОДАТОК И
(довідковий)

ХУДОЖНІ ТВОРИ ОЛЕКСИ НОВАКІВСЬКОГО

Рисунок И.1 – «Коляда», 1910 р.

Рисунок И.2 – «Втрачені надії. Визволення», 1917 р.

ДОДАТОК К
(довідковий)

**ЖИВОПИС ФЕДОРА КРИЧЕВСЬКОГО
ТА ОЛЕКСАНДРА МУРАШКА**

Рисунок К.1 – Федір Кричевський «Веселі доярки», 1937 р.

Рисунок К.2 – Олександр Мурашко «Квіткарки», 1917 р.

ДОДАТОК Л
(довідковий)

ХУДОЖНІ ТВОРИ МИХАЙЛА ЖУКА

Рисунок Л.1 – «Портрет Муміне», 1926 р.

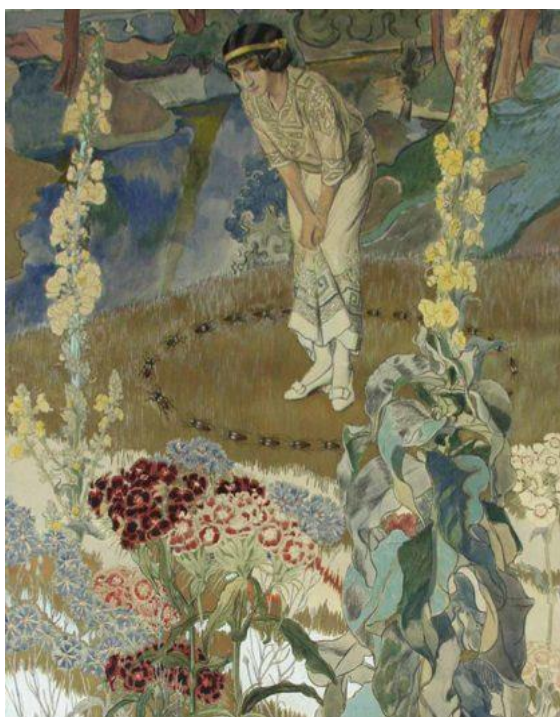

Рисунок Л.2 – «Казка. Хоровод жуків», 1914 р.

ДОДАТОК М
(довідковий)

ЕСКІЗНІ ПОШУКИ

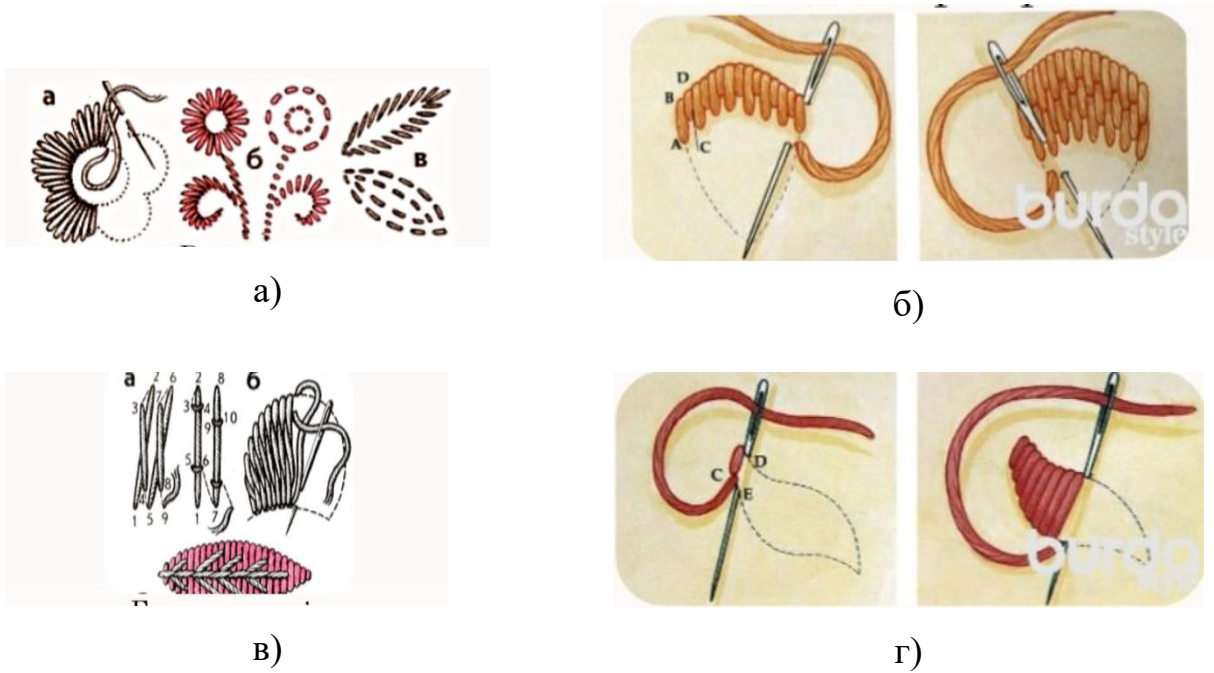
Рисунок М.1 – Лінійна побудова

Рисунок М.2 – Варіанти ескізів у кольорі

ДОДАТОК Н
(ДОВІДКОВИЙ)

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОНАННЯ СТІБКІВ

а) верхшов; б) художня гладь; в) гладь вприкріп; г) вільна гладь

Рисунок Н.1 – Схеми видів швів гладі

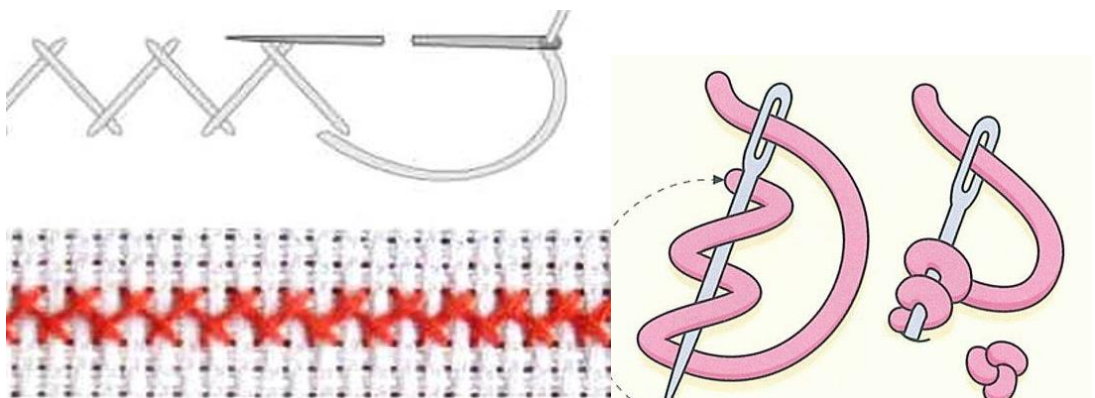

Рисунок Н.2 – Виконання шва «козлик» та французький стібкок»

ДОДАТОК П
(довідковий)

СТРІЧКОВІ ШВИ

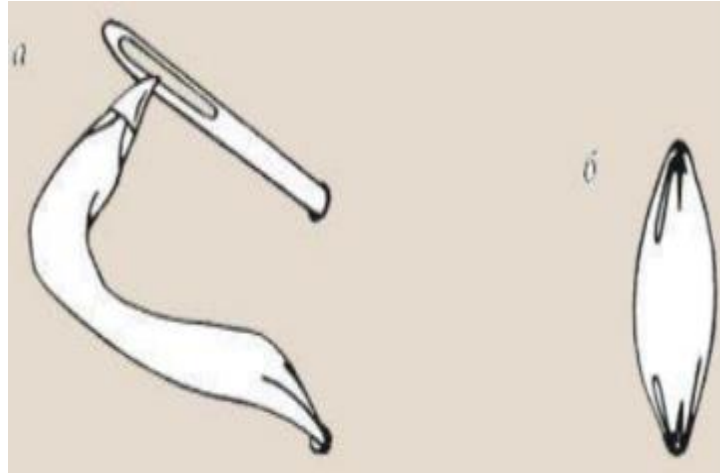

Рисунок П.1 – Виконання «прямого стібка»

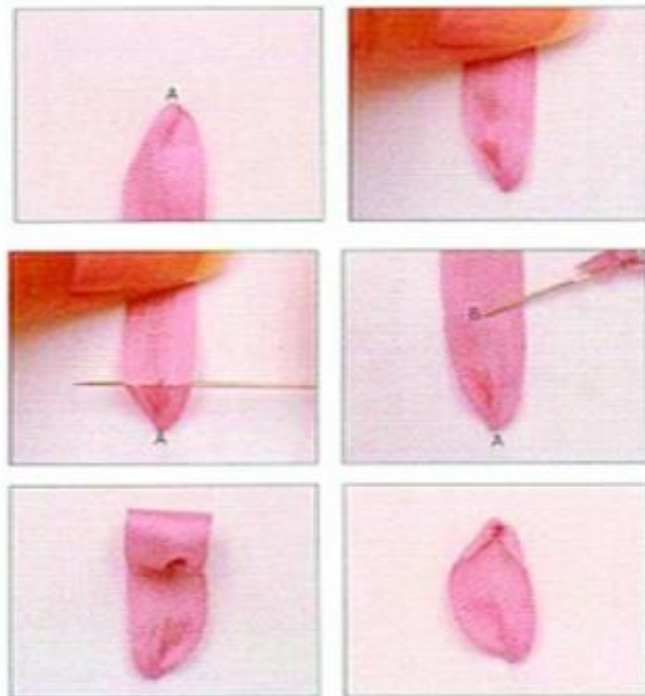

Рисунок П.2 – Виконання шва «стрічковий стібок із завитком»

ДОДАТОК Р
(обов'язковий)

ВИКОНАНИЙ ХУДОЖНІЙ ТВІР

Рисунок Р.1 – Декоративна композиція «Вишита теплом»

ДОДАТОК С
(обов'язковий)

ПРОЄКТ ПОСТЕРА

Рисунок С.1 – Постер до декоративної композиції «Вишита теплом»